

Συνεργασία με σκοπό τον
τερματισμό της κράτησης:
Μια συλλογή αξιοσημείωτων πρακτικών.

Ευχαριστίες:

Η παρούσα ενημερωτική αναφορά συντάχθηκε από την PICUM, την Πλατφόρμα Διεθνούς Συνεργασίας για τους παράτυπους μετανάστες (PICUM) - για το Porticus τον Απρίλιο του 2023. Η επιμέλεια για δημοσίευση πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2023.

Η σύνταξη έγινε από την Eleonora Celoria, Σύμβουλο, και τη Marta Gionco, Υπεύθυνη για τη συνηγορία της PICUM, και η επιμέλεια από τη Silvia Carta, Υπεύθυνη για τη συνηγορία της PICUM, και τη Michele LeVoy, Διευθύντρια της PICUM.

Ευχαριστούμε όλα τα μέλη της PICUM που συνέβαλαν στην ενημέρωση, καθώς και τους συνεντευξιαζόμενους που μοιράστηκαν τις πολύτιμες γνώσεις τους:

- Αλέξανδρος Κωνσταντίνου, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Ελλάδα)
- Ana Bosch και Josep Buades, Servicio Jesuita a Migrantes (Ισπανία)
- Anna Sibley, GISTI-Groupe d'information et de soutien des immigrés/Migreurop (Γαλλία)
- Catherine Cosgrave, Συμβούλιο Μεταναστών της Ιρλανδίας (Ιρλανδία)
- Didier Vanderslycke, Orbit vzw (Βέλγιο)
- Manon Luis, Mobile Info Team/Δίκτυο Παρακολούθησης της Βίας στα Σύνορα (Ελλάδα)
- Maurizio Veglio, Mosaico Azioni per i Rifugiati/Kriol Law Firm (Ιταλία)

Θέλουμε επίσης να ευχαριστήσουμε τη Hanne Deckmyr, ασκούμενη Δικηγόρο, και τη Manuela De Koster, πρώην ασκούμενη Δικηγόρο στην PICUM, για την υποστήριξή τους.

© PICUM, 2023

Σχεδιασμός: www.chocolatejesus.be

Εικόνα εξωφύλλου: RF_._studio – Pexels

Η παρούσα έκθεση έλαβε χρηματοδοτική υποστήριξη από το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία "EaSI" (2021-2027). Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να ανατρέξετε στη διεύθυνση: <http://ec.europa.eu/social/easi>. Περιέχονται στην παρούσα έκδοση δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Πίνακας περιεχομένων

Σύνοψη	4
Εισαγωγή	6
Ενημέρωση σχετικά με τα κέντρα κράτησης και προώθηση των δικαιωμάτων των μεταναστών υπό κράτηση	8
Επικοινωνία με τον έξω κόσμο	8
Πρόσβαση στα κέντρα κράτησης και εκστρατείες της κοινωνίας των πολιτών	11
Τερματισμός της κράτησης παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης	13
Κράτηση παιδιών: εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο	14
Ανάπτυξη κοινοτικών μοντέλων για την πρόληψη της κράτησης	18
Διαχείριση υποθέσεων για την πρόληψη της κράτησης	21
Διαχείριση υποθέσεων για αντικατάσταση της κράτησης	22
Αλλαγή παραδείγματος: καμία προσφυγή στην κράτηση μεταναστών	24
Συμπεράσματα	25

Σύνοψη

Η παρούσα ενημερωτική αναφορά παρουσιάζει αξιοσημείωτες πρακτικές σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που σχετίζονται με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων που κρατούνται για μεταναστευτικούς λόγους και εν τέλει συμβάλλουν στον τερματισμό της κράτησης για μεταναστευτικούς σκοπούς, εστιάζοντας σε ένα ευρύ φάσμα φορέων που εκτείνεται από την κοινωνία των πολιτών έως τις εθνικές κυβερνήσεις. Επικεντρώνεται σε τρεις στόχους συνηγορίας:

- 1. αύξηση της προβολής της κράτησης και των αρνητικών συνέπειών της,**
- 2. τερματισμός της κράτησης παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης, και**
- 3. εφαρμογή λύσεων με βάση την κοινότητα που μπορούν τελικά να αποτρέψουν και να συμβάλουν στον τερματισμό της κράτησης.**

Το πρώτο κεφάλαιο της ενημέρωσης διερευνά τις προσπάθειες της κοινωνίας των πολιτών που αποσκοπούν στην αποκάλυψη των όσων συμβαίνουν στα κέντρα κράτησης μεταναστών, καθώς και τις βλαβερές επιπτώσεις της ίδιας της κράτησης μεταναστών. Η διασφάλιση της επικοινωνίας των κρατουμένων με τον έξω κόσμο και η παροχή πρόσβασης των ΜΚΟ στα κέντρα κράτησης έχουν χαρακτηριστεί ως τα σημαντικότερα εργαλεία από αυτή την άποψη. Υποστηρίζεται επίσης ότι απαιτείται περαιτέρω έρευνα, καθώς και δικαστικές διαδικασίες και υπεράσπιση, σχετικά με το δικαίωμα στην επικοινωνία. Οι ΜΚΟ στις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν δημιουργήσει συστήματα τηλεφωνικών γραμμών για την επικοινωνία με άτομα που βρίσκονται υπό

κράτηση, τα περισσότερα από τα οποία δεν έχουν πρόσβαση στα κινητά τους τηλέφωνα. Στην Ιταλία, η στρατηγική δικαστική διαδικασία έχει φέρει ένσταση στην άρνηση του κράτους να χορηγήσει στις ΜΚΟ πρόσβαση σε χώρους κράτησης. Και οι δύο δραστηριότητες - η τηλεφωνική επικοινωνία και οι επισκέψεις της κοινωνίας των πολιτών - μπορούν να θεωρηθούν ως μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής συνηγορίας για τον τερματισμό της κράτησης μεταναστών, όπως δείχνει, μεταξύ άλλων, το έργο συνασπισμών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στο Βέλγιο, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης, μια πρακτική που δεν είναι ποτέ προς το συμφέρον του παιδιού και πρέπει πάντα να απαγορεύεται.¹ Ενώ το δίκαιο της ΕΕ εξακολουθεί να επιτρέπει την κράτηση παιδιών για μεταναστευτικούς λόγους, έχουν σημειωθεί εξελίξεις σε πολιτικό και νομοθετικό επίπεδο στη Γερμανία, το Βέλγιο, τη Γαλλία και την Ελλάδα με στόχο τον περιορισμό των περιπτώσεων στις οποίες τα παιδιά μπορούν να κρατούνται για μεταναστευτικούς λόγους. Εξετάζονται επίσης οι περιπτώσεις της Ιρλανδίας, της Ιταλίας και της Ισπανίας, καθώς τα κράτη αυτά δεν κρατούν γενικά παιδιά (είτε είναι ασυνόδευτα είτε με τις οικογένειές τους). Συνολικά, για τη συμμόρφωση με τα διεθνή πρότυπα και τον τερματισμό της κράτησης παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης, απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο.

¹ Επιτροπή για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργατών και Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού [Joint General Comment No. 4 \(2017\) of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families and No. 23 \(2017\) of the Committee on the Rights of the Child on State Obligations Regarding the Human Rights of Children in the Context of International Migration in Countries of Origin, Transit, Destination and Return, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23](#), παρ. 10-13, Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, 2020, [Ending immigration detention of children and providing adequate care and reception for them](#), παρ. 86.

Το τελευταίο κεφάλαιο επικεντρώνεται σε λύσεις με βάση την κοινότητα για την πρόληψη ή τον τερματισμό της κράτησης μεταναστών. Το κεφάλαιο αυτό εστιάζει ειδικότερα στα πλεονεκτήματα της παροχής υποστήριξης μέσω της διαχείρισης των περιπτώσεων, η οποία είναι μια δομημένη προσέγγιση κοινωνικής εργασίας που δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να εργαστούν για την επίλυση της υπόθεσης (δηλαδή, για οποιοδήποτε προσωρινό ή μόνιμο μεταναστευτικό αποτέλεσμα, όπως βίζα, πρόγραμμα νομιμοποίησης, επαναμετανάστευση ή εθελοντική επιστροφή). Η παρούσα ενότητα εξετάζει μελέτες περιπτώσεων από το Βέλγιο, τη Βουλγαρία, την Πολωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιταλία, όπου τα έργα διαχείρισης περιπτώσεων εκτελούνται από φορείς της κοινωνίας των πολιτών, σε συνεργασία με τοπικές κυβερνήσεις (Βέλγιο) ή εθνικές κυβερνήσεις (Βουλγαρία, Πολωνία,

Ηνωμένο Βασίλειο). Παρόλο που κάθε εθνική εμπειρία είναι μοναδική, η ανεξάρτητη αξιολόγηση αυτών των έργων έδειξε ότι έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά: υψηλά επίπεδα συμμόρφωσης των ατόμων που συμμετέχουν στο έργο, ο περιορισμένος αριθμός μεταναστών που έχουν πρόσβαση στη διαχείριση υποθέσεων σε σύγκριση με τον αριθμό των μεταναστών χωρίς χαρτιά, και το γεγονός ότι τα έργα αυτά πρέπει να συνοδεύονται από μια γενική στροφή της πολιτικής προς την εφαρμογή μη καταναγκαστικών λύσεων στη διαχείριση της μετανάστευσης. Στο τέλος της, η παρούσα ενημερωτική αναφορά αναλύει τις πρακτικές δύο χωρών, του Ισημερινού και της Ουρουγουάης, οι οποίες συγκαταλέγονται μεταξύ των λίγων κρατών στον κόσμο που δεν εφάρμοσαν ποτέ ή δεν καταφεύγουν πλέον στην κράτηση μεταναστών.

Πεδίο εφαρμογής και μεθοδολογία

Η παρούσα ενημερωτική αναφορά συντάσσεται στο πλαίσιο του έργου της PICUM «Στρατηγική κατά της κράτησης μεταναστών στην ΕΕ σε τρία επίπεδα», το οποίο αποσκοπεί στον εντοπισμό κενών γνώσης στον τομέα της κράτησης μεταναστών και στην ανάπτυξη συστάσεων για περαιτέρω έρευνα και δράσεις στον τομέα αυτό. Η παρούσα αναφορά επικεντρώνεται σε αξιολογημένες πρακτικές σχετικά με την κράτηση μεταναστών, ιδίως με σκοπό τον εντοπισμό ευκαιριών για συνηγορία σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ.

Η ενημέρωση βασίζεται σε έρευνα γραφείου καθώς και σε πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν μέσω συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν με εκπροσώπους των μελών της PICUM και άλλων ενδιαφερόμενων φορέων. Η μελέτη περιλαμβάνει ανάλυση των πολιτικών και πρακτικών που σχετίζονται με την κράτηση μεταναστών, τις εναλλακτικές λύσεις για την κράτηση, τη διαχείριση των υποθέσεων και τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών στην εφαρμογή συμπληρωματικών στρατηγικών για τον τερματισμό της κράτησης μεταναστών.

Εισαγωγή

Η διοικητική κράτηση σημαίνει κράτηση αιτούντων άσυλο ή μεταναστών χωρίς χαρτιά για την εκτέλεση διοικητικών διαδικασιών. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, παιδιά, οικογένειες, άνδρες και γυναίκες, συχνά με προϋπάρχουσες καταστάσεις ευαλωτότητας ή τραύματα, κρατούνται αποκλειστικά και μόνο λόγω του **μεταναστευτικού τους καθεστώτος**.

Θεωρητικά, η κράτηση μεταναστών δεν έχει καμία τιμωρητική λειτουργία. Ωστόσο, εκλαμβάνεται ως τιμωρία από τα άτομα που την υφίστανται². Η κράτηση είναι μια επιβλαβής και δυσανάλογη πρακτική που έχει σοβαρές επιπτώσεις στα δικαιώματα των μεταναστών και μπορεί να τους εκθέσει σε βασανιστήρια και απάνθρωπη μεταχείριση, σωματική και ψυχική οδύνη και αποχωρισμό από τις οικογένειές τους³. Το 2022, μια έκθεση του Περιφερειακού Γραφείου Ευρώπης του ΠΟΥ διαπίστωσε ότι η κράτηση μεταναστών μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην **υγεία των μεταναστών**, ιδίως στην ψυχική υγεία, και κάλεσε τα κράτη μέλη της ΕΕ να χρησιμοποιούν εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης⁴.

Παρά τον μεγάλο όγκο αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με τη αρνητική επίδραση της κράτησης μεταναστών, τα **κράτη μέλη της ΕΕ** καταφεύγουν όλο και περισσότερο στην κράτηση προκειμένου να ελέγχουν και να αποτρέπουν τη μετανάστευση, καθώς και για σκοπούς που σχετίζονται με το ποινικό δίκαιο.⁵ Η κράτηση διατηρήθηκε επίσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19 στην Ευρώπη το 2020 και το 2021, παρόλο που οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί και το κλείσιμο των συνόρων λόγω της πανδημίας μείωσαν σημαντικά τις πιθανότητες πραγματοποίησης επιστροφών κατά τη διάρκεια αυτών των ετών. Η μόνη εξαίρεση ήταν η **Ισπανία**, όπου η συνηγορία της κοινωνίας των πολιτών, ο διαμεσολαβητής και τα δικαστήρια ώθησαν την κυβέρνηση να κλείσει τα κέντρα κράτησης⁶. Ωστόσο, η ισπανική απόφαση ήταν υπό όρους, διήρκεσε τέσσερις μήνες και δεν αντανάκλα μια νέα, βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα προσέγγιση του ζητήματος⁷. Μόλις οι απελάσεις επανήλθαν στα τέλη του 2020, τα κέντρα κράτησης άνοιξαν γρήγορα ξανά. Επιπλέον, ακόμη και κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η κράτηση των ανθρώπων

2 Βλέπε Bosworth M., 2019, [Immigration Detention, Punishment and the Transformation of Justice](#), in *Social and Legal Studies*; Fernández Bessa C., 2021, Los centros de internamiento de extranjeros (CIE): Una introducción desde las Ciencias Penales.

3 Για παράδειγμα, Esposito F., Ornelas J., Briozzo E., Arcidiacono C., 2019, [Ecology of sites of confinement: everyday life in a detention center for illegalized non-citizens](#), "American Journal of Community Psychology"; von Werthern M., Robjant K., Chui Z., Schon R., Ottisova L., Mason C., Katona C., 2018, [The impact of immigration detention on mental health: a systematic review](#), "BCM Psychiatry"; BVMN, 2023.

4 WHO, 2022, [Addressing the health challenges in immigration detention, and alternatives to detention: a country implementation guide](#).

5 Βλέπε PICUM, *Between administrative and criminal law: an overview of criminalisation of migration across the EU*, forthcoming.

6 Μερικές χώρες (Βέλγιο, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο) άφησαν τους περισσότερους από τους ανθρώπους που κρατήθηκαν κατά τους πρώτους μήνες του 2020 μετά το ξέσπασμα της πανδημίας, αλλά τα κέντρα δεν έκλεισαν οριστικά. Βλέπε PICUM, 2020, [Non-exhaustive overview of European government measures impacting undocumented migrants taken in the context of COVID-19](#).

7 Συνέντευξη με [Servicio Jesuita a Migrantes](#), Ισπανία, στις 20 Δεκεμβρίου 2022, σύμφωνα με την οποία η πανδημία οδήγησε τελικά σε περαιτέρω περιορισμούς των δικαιωμάτων των μεταναστών που βρίσκονται υπό κράτηση.

που έφταναν από τη θάλασσα δεν σταμάτησε ποτέ, σύμφωνα με την «προσέγγιση hotspot» που εφαρμόστηκε επίσης στην Ιταλία και την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια⁸. Οι πρόσφατες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις της ΕΕ σχετικά με την επιστροφή και το άσυλο διακινδυνεύουν να πολλαπλασιάσουν περαιτέρω τους λόγους και τις καταστάσεις στις οποίες μπορεί να εφαρμοστεί η κράτηση, ιδίως στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ⁹.

Έναντι αυτής της πραγματικότητας, διάφοροι φορείς σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο τάσσονται υπέρ του **τερματισμού της διοικητικής κράτησης**. Για τον σκοπό αυτό, καταβάλλονται προσπάθειες για να αποκαλυφθεί η πραγματικότητα των όσων συμβαίνουν μέσα στα κέντρα κράτησης, καθώς και για να επιτευχθεί συναίνεση σχετικά με εναλλακτικούς τρόπους διεξαγωγής των διαδικασιών μετανάστευσης που δεν συνεπάγονται στέρηση της ελευθερίας.

Η παρούσα ενημέρωση επικεντρώνεται σε **αξιολογημένες πρακτικές** που αναλαμβάνονται και προωθούνται είτε από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, είτε από κυβερνήσεις είτε από τοπικές αρχές κατά μήκος συγκεκριμένων θεματικών γραμμών που αντιστοιχούν σε τρεις στόχους δράσεων συνηγορίας ή πολιτικής:

1. Ενημέρωση σχετικά με τα κέντρα κράτησης και προώθηση των δικαιωμάτων των μεταναστών υπό κράτηση
2. Τερματισμός της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης
3. Εφαρμογή μοντέλων με βάση την κοινότητα αντί για καταναγκαστικά μέτρα

8 Brandariz J. A. and Fernandez-Bessa C., 2021, *Coronavirus and Immigration Detention in Europe: the Short Summer of abolitionism?*, Social Sciences.

9 PICUM, 2020, *More detention, fewer safeguards. How the new EU Pact on Migration and Asylum creates new loopholes to ignore human rights obligations*; PICUM, 2022, *How is detention considered in the EU Pact on Migration and Asylum*.

Ενημέρωση σχετικά με τα κέντρα κράτησης και προώθηση των δικαιωμάτων των μεταναστών υπό κράτηση

Παρά το γεγονός ότι περισσότεροι από 100.000 μετανάστες κρατούνται στην Ευρώπη κάθε χρόνο¹⁰, εξακολουθεί να υπάρχει ελάχιστος δημόσιος έλεγχος για το τι συμβαίνει μέσα στα κέντρα κράτησης. Από τη μία πλευρά, η διαχείριση αυτών των χώρων από τις κυβερνήσεις ή τους ιδιώτες **στερείται διαφάνειας**,

Τα δεδομένα είναι δυσπρόσιτα ή ελλιπή, και η φυσική πρόσβαση των διερευνητών και των ΜΚΟ συχνά απορρίπτεται ή περιορίζεται¹¹. Από την άλλη πλευρά, οι φωνές των μεταναστών αποσιωπούνται συστηματικά κατά τη διάρκεια της κράτησης.

Επικοινωνία με τον έξω κόσμο

Ανάλογα με τη χώρα, η χρήση κινητών τηλεφώνων, smartphones και συσκευών διαδικτύου είτε απαγορεύεται είτε περιορίζεται¹². Οι περιορισμοί στη χρήση των smartphones συνήθως δικαιολογούνται για λόγους προστασίας της ιδιωτικής ζωής ή ασφάλειας. Οι περιορισμοί αυτοί σπάνια βασίζονται σε εξατομικευμένες διαταγές που εφαρμόζουν το κριτήριο της αναλογικότητας. Αντί αυτού, είναι συνέπεια πρακτικών και γραφειοκρατικών αποφάσεων. **Δεν υπάρχει κωδικοποιημένος κανόνας σχετικά με το δικαίωμα επικοινωνίας κατά τη διάρκεια της διοικητικής κράτησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.** Ωστόσο, η θέση του 2017 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ΕΠΒ)¹³ πρότεινε ότι οι κρατούμενοι «θα πρέπει να έχουν κάθε ευκαιρία να διατηρούν ουσιαστική επαφή με τον έξω κόσμο και να έχουν τακτική πρόσβαση σε τηλέφωνο ή

στο κινητό τους τηλέφωνο»¹⁴. Στην πράξη, η σύσταση αυτή αγνοείται ευρέως.

Σε αρκετές χώρες της ΕΕ (συμπεριλαμβανομένης της **Αυστρίας**, του **Βελγίου**, της **Βουλγαρίας**, της **Γαλλίας** και της **Πολωνίας**), οι άνθρωποι που κρατούνται για λόγους μετανάστευσης επιτρέπεται να κρατούν και να χρησιμοποιούν μόνο κινητά τηλέφωνα χωρίς κάμερα¹⁵. Δεδομένου ότι τα smartphones (τα οποία περιλαμβάνουν κάμερες) είναι σήμερα πολύ πιο διαδεδομένα από τα τηλέφωνα χωρίς κάμερα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να απαγορεύεται στην πράξη στους περισσότερους κρατούμενους να χρησιμοποιούν τα προσωπικά τους τηλέφωνα. Σε ομοσπονδιακά ή περιφερειακά κράτη, όπως η **Γερμανία** και η **Ιταλία**, η χρήση των τηλεφώνων ποικίλλει σε διάφορες περιοχές ή κέντρα. Σε ορισμένες εγκαταστάσεις στην Ιταλία, τα κινητά τηλέφωνα απαγορεύονται πλήρως, ενώ σε άλλες, η χρήση τους είναι

10 Global Detention Project, 2022, [Ετήσια Αναφορά](#).

11 Βλέπε Jesuit Refugee Service Europe, 2023, [Visiting Migrants in Detention. How it is and how it should be](#).

12 Στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Αυστραλία, η χρήση κινητών τηλεφώνων σε χώρους κράτησης μεταναστών απαγορεύεται. Πολλές χώρες της ΕΕ κατάσχουν τα προσωπικά τηλέφωνα των μεταναστών, καθώς δεν επιτρέπουν τη χρήση smartphones. Βλέπε Global Detention Project, 2021, [Overview United States](#); Global Detention Project, 2022, [Overview Australia](#).

13 Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ΕΠΒ), 2017, [Immigration detention factsheet](#).

14 Ibid., p.3.

15 EMN, 2018, [Ad-Hoc Query on Ad-hoc query on detention and material detention conditions](#). Οι υπολογιστές (με διαδίκτυο) είναι προσβάσιμοι σε τακτική βάση, αλλά αυτό διαφέρει από κέντρο σε κέντρο. Πληροφορίες από την Ιησουϊτική Υπηρεσία Προσφύγων του Βελγίου.

αποδεκτή με πολύ λίγους περιορισμούς¹⁶. Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην Ελλάδα, όπου οι πρακτικές αλλάζουν ανάλογα με το κάθε κέντρο κράτησης¹⁷. Μόνο λίγα κράτη μέλη της ΕΕ επιτρέπουν τη χρήση smartphones ή συσκευών διαδικτύου με χρονικούς περιορισμούς. Στην **Πορτογαλία** και την **Ισπανία**, τα προσωπικά τηλέφωνα επιτρέπονται, αλλά σύμφωνα με αυστηρό χρονοδιάγραμμα¹⁸. Στο **Βέλγιο**, ορισμένα κέντρα κράτησης ήταν εν μέρει τους περιορισμούς στη χρήση προσωπικών τηλεφώνων κατά τη διάρκεια της πανδημίας για την αντιμετώπιση του αισθήματος απομόνωσης¹⁹, ωστόσο τους επανέφεραν μετά το τέλος της πανδημίας.

Γενικά, απαιτείται περαιτέρω έρευνα στον τομέα αυτό, καθώς οι πληροφορίες σχετικά με τους περιορισμούς στη χρήση τηλεφώνων, κινητών τηλεφώνων και συσκευών διαδικτύου είναι ελλιπείς και μη ενημερωμένες σε αρκετές χώρες της Ευρώπης. Σε έναν ψηφιακό κόσμο στον οποίο τα smartphones αποτελούν τον πιο συνηθισμένο και εύκολο τρόπο για τους ανθρώπους να διατηρούν επαφή με τις οικογένειες και τους φίλους τους, να αποθηκεύουν έγγραφα και προσωπικές πληροφορίες και να ασκούν τα δικαιώματά τους στην άμυνα, την ενημέρωση και την επικοινωνία με τον έξω κόσμο, οι απαγορεύσεις και οι περιορισμοί που τίθενται στη χρήση κινητών τηλεφώνων στα κέντρα κράτησης φαίνονται

δυσανάλογα και περιττά. **Δικαστήρια στην Ιταλία και την Ισπανία** έχουν ήδη αναγνωρίσει ότι οι υπερβολικοί περιορισμοί στη χρήση των τηλεφώνων οδηγούν σε παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών²⁰. Ωστόσο, οι δικαστικές προσφυγές για το θέμα αυτό δεν φαίνεται να είναι ευρέως διαδεδομένες. Πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα για να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι στα κέντρα κράτησης μπορούν να επικοινωνούν, μεταξύ άλλων μέσω των smartphones και των εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, και προκειμένου να διευκολυνθεί η επικοινωνία με τον έξω κόσμο και να ακουστεί η φωνή των ανθρώπων που βρίσκονται υπό κράτηση, ορισμένες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν δημιουργήσει συστήματα τηλεφωνικών γραμμών. Αυτά επιτρέπουν στους κρατούμενους να μιλούν με ΜΚΟ και εθελοντές καλώντας τους από τα τηλέφωνα των κέντρων κράτησης χωρίς επιπλέον κόστος.

Στο **Βέλγιο**, οι κρατούμενοι πρέπει να πληρώνουν τις τηλεφωνικές κλήσεις με δική τους επιβάρυνση. Αυτό αποτελεί συχνά πρόκληση και αναγκάζει τους ανθρώπους να βασίζονται στις ΜΚΟ που τους παρέχουν αντικατάσταση κινητού και παλιά τηλέφωνα χωρίς κάμερες²¹.

16 Global Detention Project, **Ιταλία** και **Γερμανία** προφίλ χωρών [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023]; ΕΔΜ, 2018, [Ad-Hoc Query on Ad-hoc query on detention and material detention conditions](#). Για την Ιταλία, βλέπε CILD, 2021, [Black holes](#).

17 Για παράδειγμα, στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Ταύρου (ΠΚΚ) και στα αστυνομικά τμήματα, οι κρατούμενοι δεν επιτρέπεται να κρατούν τα τηλέφωνα τους. Στο ΠΚΚ Αμυγδαλέζας και Κορίνθου οι κρατούμενοι μπορούν να κρατούν τα τηλέφωνα τους ακόμη και αν έχουν κάμερα. Στο ΠΚΚ Παρανεαστίου επιτρέπεται να κρατούν τα τηλέφωνα τους αν δεν έχουν κάμερα. Στην Κω, καθόλη τη διάρκεια του 2022, τα κοντέινερ εντός του τμήματος του Προαναχωρησιακού Κέντρου Κράτησης (ΠΚΚ) του νέου χρηματοδοτούμενου από την ΕΕ Πολυχρηστικού Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) χρησιμοποιήθηκαν για την καραντίνα των νεοαφιχθέντων αιτούντων άσυλο. Κατά τη διάρκεια της καραντίνας, τα άτομα που κρατούνταν στα κοντέινερ δεν μπορούσαν να επικοινωνήσουν με κανέναν εκτός του χώρου κράτησης και δεν είχαν πρόσβαση σε νομική βοήθεια, καθώς τα τηλέφωνα τους κατασχέθηκαν αυθαίρετα κατά την άφιξή τους. Πληροφορίες παρασχέθηκαν από εκπρόσωπο του [Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες](#), Ελλάδα.

18 Global Detention Project, **Πορτογαλία** προφίλ χώρας [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023]; ΕΔΜ, 2018, [Ad-Hoc Query on Ad-hoc query on detention and material detention conditions](#).

19 Ιησουϊτική Υπηρεσία Προσφύγων του Βελγίου, 2021, [Centres de détention pour migrants](#).

20 Απόφαση του 'Juzgado de Control' nº 1 y 7 de Barcelona, 15.01.2014, Πολιτικό Δικαστήριο του Μιλάνου, 23.2.2021 (περίληψη στα αγγλικά διατίθεται στην [ιστοσελίδα](#) του Οργανισμού της ΕΕ για το Άσυλο).

21 Πληροφορίες παρέχονται από την [Ιησουϊτική Υπηρεσία Προσφύγων του Βελγίου](#) και το [Move Coalition](#) Βελγίου.

Στις **Κάτω Χώρες**, η ΜΚΟ Stichting Los ξεκίνησε την πρωτοβουλία 'Meldpunt Vreemdelingendetentie'²², η οποία παρέχει έναν δωρεάν αριθμό στον οποίο μπορούν να καλούν οι κρατούμενοι («τηλεφωνική γραμμή κράτησης μεταναστών»). Στο ολλανδικό σύστημα κράτησης απαγορεύεται η χρήση κινητών τηλεφώνων και η πρόσβαση ΜΚΟ ή δημοσιογράφων στις εγκαταστάσεις κράτησης είναι περιορισμένη. Στόχος της τηλεφωνικής γραμμής είναι η αποκάλυψη των καταχρήσεων στα κέντρα κράτησης, με απώτερο στόχο τον τερματισμό της διοικητικής κράτησης. Αυτή η τηλεφωνική γραμμή είναι ένας από τους μοναδικούς τρόπους παρακολούθησης των συνθηκών κράτησης και των όσων συμβαίνουν μέσα στα κέντρα²³. Η πρωτοβουλία «Meldpunt Vreemdelingendetentie» συλλέγει επίσης καταγγελίες που υποβάλλονται από άτομα υπό κράτηση και τους συγγενείς τους, το προσωπικό των κέντρων κράτησης, τις ιατρικές υπηρεσίες και τους φορείς χάραξης πολιτικής. Όταν είναι δυνατόν, παρέχει νομική συνδρομή και άλλες μορφές υποστήριξης. Στόχος της ΜΚΟ είναι να συλλέγει και να συνδέει τις καταγγελίες για να αποκτήσει εικόνα των συνθηκών κράτησης και να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη καθώς και την προσοχή της πολιτικής και των μέσων ενημέρωσης. Οι συνθήκες κράτησης δεν εκδικάζονται σε δικαστικό επίπεδο. Οι δικηγόροι επικεντρώνονται στην ένσταση σε αποφάσεις κράτησης ή απέλασης και δεν ασχολούνται με καταχρήσεις ή παραβιάσεις των δικαιωμάτων των ατόμων κατά τη διάρκεια της κράτησης. Μέσω της τηλεφωνικής γραμμής, η «Meldpunt Vreemdelingendetentie» έχει αρχίσει να γράφει καταγγελίες και να τις αποστέλλει στην Επιτροπή Εποπτείας Κέντρου Θυμάτων Βασανιστηρίων (CVT)²⁴, ένα ανεξάρτητο όργανο αρμόδιο για τη διερεύνηση των καταγγελιών και την έκδοση αποφάσεων σχετικά με τη χρηματική αποζημίωση. Όλες οι καταγγελίες συγκεντρώνονται σε μια νομική βάση δεδομένων την οποία διαχειρίζεται

η Stichting Los. Αυτό συνέβαλε επίσης στην επαγγελματικοποίηση του συστήματος του Μηχανισμού Καταγγελιών.

Υποστήριξη σε άτομα που βρίσκονται υπό κράτηση μέσω τηλεφωνικής γραμμής παρέχεται ομοίως από την οργάνωση Detention Action²⁵, η οποία παρέχει Γραμμή Συμβουλών στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, οι μετανάστες μπορούν να κρατούνται χωρίς χρονικό περιορισμό: η συνήθης διάρκεια είναι 28 ημέρες, αλλά η κράτηση μπορεί να διαρκέσει έως και μήνες ή ακόμη και χρόνια. Οι άνθρωποι χωρίς χαρτιά μπορούν να κρατούνται για λόγους που σχετίζονται με τη μετανάστευση είτε σε διοικητικές εγκαταστάσεις είτε σε φυλακές. Τα προσωπικά smartphones κατά την κράτηση κατάσχονται συστηματικά, στις διοικητικές εγκαταστάσεις κράτησης δίνεται στους ανθρώπους ένα βασικό κινητό τηλέφωνο (χωρίς διαδίκτυο ή κάμερα) και στις φυλακές υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση σε σταθερά τηλέφωνα. Η τηλεφωνική γραμμή που έχει αναπτύξει η Detention Action είναι ενεργή πέντε ημέρες την εβδομάδα και υποστηρίζεται από εκπαιδευμένους εθελοντές που απαντούν στα τηλέφωνα. Όλες οι επαφές με τα άτομα που καλούν τη γραμμή συμβουλών καταγράφονται σε μια βάση δεδομένων και οι εθελοντές υποστηρίζονται από το προσωπικό της ΜΚΟ μέσω ενός συστήματος άμεσων μηνυμάτων. Η «Γραμμή Συμβουλών» παρέχει στους μετανάστες πρακτικές συμβουλές και υποστήριξη (π.χ., δημιουργία επαφών με δικηγόρο, συνηγορία σε θέματα υγειονομικής περίθαλψης με το προσωπικό κράτησης ή αίτηση για νομική βοήθεια). Καθώς οι άνθρωποι που βρίσκονται υπό κράτηση μπορεί να βιώνουν έντονα αισθήματα απομόνωσης, προσφέρει επίσης ζωτικής σημασίας συναισθηματική υποστήριξη και την ευκαιρία να μιλήσουν σε κάποιον. Η τηλεφωνική γραμμή είναι δωρεάν για τα άτομα που κρατούνται σε

22 Η Meldpunt Vreemdelingendetentie είναι μέρος μιας οργάνωσης που ονομάζεται Stichting Los, ένα δίκτυο που έχει δεσμευτεί για τα (συλλογικά) συμφέροντα των μεταναστών χωρίς χαρτιά στη χώρα.

23 Πληροφορίες παρέχονται από τη 'Meldpunt Vreemdelingendetentie' (Stichting Los).

24 Ολλανδική Επιτροπή (Commissie van Toezicht).

25 Βλέπε τον [ιστότοπο](#) της Detention Action.

κέντρα κράτησης μεταναστών, ενώ οι κλήσεις πρέπει να πληρώνονται από τα άτομα που κρατούνται σε φυλακές (στην περίπτωση αυτή, ο αριθμός πρέπει επίσης να εγκριθεί από το προσωπικό της φυλακής). Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, η ΜΚΟ προσφέρει τηλεφωνική πίστωση σε όσους κρατούνται στις φυλακές. Το σύστημα αυτό συνδυάζεται με

τακτικές επισκέψεις στα κέντρα κράτησης. Ωστόσο, η τηλεφωνική γραμμή βοήθειας επέτρεψε στην οργάνωση να προσεγγίσει περισσότερα άτομα σε μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή και να συμπεριλάβει άτομα σε φυλακές, όπου η φυσική πρόσβαση είναι πιο δύσκολη.

Πρόσβαση στα κέντρα κράτησης και εκστρατείες της κοινωνίας των πολιτών

Παράλληλα με τη χρήση των τηλεφώνων και των εφαρμογών για κινητά τηλέφωνα για την προώθηση των δικαιωμάτων των μεταναστών και την προβολή τους, οι προσπάθειες της κοινωνίας των πολιτών έχουν επικεντρωθεί στη βελτίωση της **πρόσβασης στα κέντρα κράτησης**, με διπλό στόχο την παροχή νομικών και κοινωνικών συμβουλών στους μετανάστες και τη διεξαγωγή πιο ολοκληρωμένης παρακολούθησης των συνθηκών κράτησης. Η ανεξάρτητη παρακολούθηση των κέντρων κράτησης αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για τη διασφάλιση επαρκών συνθηκών κράτησης, αλλά μπορεί επίσης να αποτελέσει έναν τρόπο ενίσχυσης της συνηγορίας υπέρ της κατάργησης της κράτησης των μεταναστών.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ που ρυθμίζει την κράτηση, «οι σχετικές και αρμόδιες εθνικές, διεθνείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις και φορείς έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται τις εγκαταστάσεις κράτησης»²⁶, παρόλο που η πρόσβαση τους ενδέχεται να υπόκειται σε έγκριση. Ενώ οι επισκέψεις διεθνών και εθνικών οργάνων παρακολούθησης (όπως η ΕΠΒ, οι εθνικοί προληπτικοί μηχανισμοί και οι Συνήγοροι

του Πολίτη) δεν παρεμποδίζονται γενικά, οι **ΜΚΟ αντιμετωπίζουν σοβαρούς περιορισμούς**. Αυτό συμβαίνει σε αρκετές χώρες, όπως η **Κροατία**, η **Ουγγαρία** και η **Πολωνία**²⁷. Ακόμη και σε κράτη όπως η **Ισπανία ή η Ελλάδα**²⁸, όπου ο νόμος ρυθμίζει ρητά την προσβασιμότητα σε κέντρα κράτησης, οι ΜΚΟ έχουν αναφέρει εμπόδια όταν προσπαθούν να επισκέπτονται τις εγκαταστάσεις σε τακτική βάση²⁹, ενώ πολύ λίγες οργανώσεις επιτρέπεται να εισέλθουν στα κέντρα³⁰. Πριν από περισσότερα από δέκα χρόνια, το 2011, διάφορες ΜΚΟ ξεκίνησαν την πανευρωπαϊκή εκστρατεία «Open Access Now»³¹ για την προώθηση της πρόσβασης της κοινωνίας των πολιτών στα κέντρα κράτησης.

Στην **Ιταλία**, ένα από τα πιο επικριτικά χαρακτηριστικά του συστήματος κράτησης είναι η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου νομικού πλαισίου για τις συνθήκες κράτησης. Αυτές ρυθμίζονται μόνο με υπουργικές αποφάσεις. Στις ΜΚΟ έχει απαγορευτεί η πρόσβαση σε κέντρα κράτησης βάσει περιοριστικής και αυθαίρετης ερμηνείας μιας διαταγής του Υπουργείου Εσωτερικών του 2014, η οποία αγνοεί τις διατάξεις των οδηγιών

26 Άρθρο 16 της Οδηγίας για την Επιστροφή (2008/115/ΕΚ) σχετικά με την κράτηση μεταναστών χωρίς χαρτιά.

27 EDM, 2018, [Ad-Hoc Query on Ad-hoc query on detention and material detention conditions](#).

28 Ισπανικός Νόμος περί Αλλοδαπών, Άρθρο 62 bis; Ελληνικό Δίκαιο 3907/2011, Άρθρο 31(4).

29 Βλέπε Servicio Jesuita a Migrantes (SJM), 2019, [Informe CIE 2019. Diez años mirando a otro lado](#); Irídia, 2021, [Informe sobre violencia institucional en 2020](#); Το ίδιο επιβεβαιώθηκε κατά τη συνέντευξη με Ana Bocsh και Pep Buades, [Servicio Jesuita a Migrantes](#), Ισπανία, στις 20 Δεκεμβρίου 2022.

30 Συνέντευξη με Manon Luis, Ομάδα Πληροφοριών Κινητών Τηλεφώνων/Δίκτυο Παρακολούθησης Βίας στα Σύνορα, Ελλάδα, 8 Φεβρουαρίου 2023; βλέπε επίσης Ομάδα Πληροφοριών Κινητών- ΟΠΚ, 2023, [Prison for Papers: Last Resort Measures as Standard Procedure](#).

31 Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εκστρατεία «Open Access Now» σε επίπεδο ΕΕ σε αυτή την [επιστολή](#).

της ΕΕ για τις συνθήκες επιστροφής και υποδοχής³². Από το 2019, η **Ιταλική Ένωση Νομικών Σπουδών για τη Μετανάστευση** (ASGI)³³ έχει ζητήσει συστηματικά πρόσβαση σε κέντρα κράτησης και hotspots. Κάθε φορά που η διοίκηση αρνούνταν να επιτρέψει την επίσκεψη, η ASGI προσέβαλε την απόφαση ενώπιον του αρμόδιου περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου. Μεταξύ του 2020 και του 2023, αρκετά περιφερειακά δικαστήρια παραχώρησαν το δικαίωμα επίσκεψης στις εγκαταστάσεις σε όλες τις περιπτώσεις που τέθηκαν υπόψη τους, καθιερώνοντας μέσω της νομολογίας τους το δικαίωμα της κοινωνίας των πολιτών να παρακολουθεί τις συνθήκες κράτησης και υπενθυμίζοντας την άμεση εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ³⁴. Το αποτέλεσμα αυτό επιτεύχθηκε μέσω μιας στρατηγικής δικαστικών προσφυγών που θέσπισε η ASGI, η οποία έτυχε θετικής ανταπόκρισης από τα δικαστήρια. Η ASGI ανέπτυξε επιπλέον μοντέλα για την αίτηση πρόσβασης στα κέντρα, τα οποία πρόκειται να διαδοθούν και να χρησιμοποιηθούν από άλλες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Για την ASGI, η παρακολούθηση των συνθηκών κράτησης και των παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων που συμβαίνουν στα κέντρα κράτησης αποτελεί κρίσιμο βήμα στην εκστρατεία συνηγορίας για τον τερματισμό της κράτησης των μεταναστών.

Στο **Βέλγιο**, η ενίσχυση της φωνής των κρατουμένων και η βελτίωση της πρόσβασης στα κέντρα κράτησης

για την παροχή κοινωνικο-νομικής υποστήριξης αποτελούν δύο πυλώνες της στρατηγικής του συνασπισμού **Move coalition** για τον τερματισμό της κράτησης μεταναστών³⁵. Οι οργανώσεις που αποτελούν το Move είναι μέλη μιας ανεπίσημης βελγικής πλατφόρμας διαπιστευμένων επισκεπτών στα κέντρα κράτησης εδώ και είκοσι χρόνια. Το Move επιβεβαιώνει το δικαίωμα στην ελευθερία και φέρει αντιπαράθεση στις πρακτικές καθώς και στη νομοθεσία που καθιστούν δυνατή τη διοικητική κράτηση. Μεταξύ των δραστηριοτήτων της, η Move παρέχει εκπαίδευση σε νέους επισκέπτες και προωθεί την ευαισθητοποίηση των εκλεγμένων αντιπροσώπων και των επαγγελματιών του νομικού κλάδου, προκειμένου να τους υποστηρίξει στην παροχή βοήθειας σε άτομα υπό κράτηση³⁶.

Σε **ευρωπαϊκό επίπεδο**, το Κέντρο της Ιησουιτικής Υπηρεσίας Προσφύγων (ΚΙΥΠ) Ευρώπης συγκεντρώνει, αναλύει και δημοσιεύει συγκριτικές εκθέσεις που βασίζονται στις παρατηρήσεις των επισκεπτών του ΚΙΥΠ που επισκέπτονται τα κρατητήρια σε 11 χώρες³⁷. Στόχος του έργου αυτού είναι να δώσει φως στις συνθήκες κράτησης, περιγράφοντάς τες μέσα από τις φωνές των κρατουμένων και των επισκεπτών. Με τον τρόπο αυτό, το ΚΙΥΠ ελπίζει να ασκήσει πίεση για να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματα των κρατουμένων και, τελικά, να αυξηθεί η συναίνεση για τον τερματισμό της χρήσης της διοικητικής κράτησης.

32 Παράλληλα με την Οδηγία για την Επιστροφή, η Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής (2013/33/ΕΕ) καθορίζει τους κανόνες για την κράτηση των αιτούντων άσυλο και ομοίως προβλέπει την πρόσβαση διεθνών και εθνικών οργανισμών και ΜΚΟ που εκπροσωπούν τους αιτούντες άσυλο στις εγκαταστάσεις κράτησης.

33 Η ASGI είναι μια ιταλική ένωση μελών που επικεντρώνεται στις νομικές πτυχές της μετανάστευσης. Τα μέλη της ASGI παρέχουν τη συμβολή τους σε διάφορα επίπεδα: διοικητικό, χάραξης πολιτικής και νομικό, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό πλαίσιο.

34 Για μια επισκόπηση των υποθέσεων βλέπε *In Limine*. Το *In Limine* είναι ένα έργο της ASGI που επικεντρώνεται στην παρακολούθηση και την αμφισβήτηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα εξωτερικά σύνορα της Ιταλίας και ιδίως στο πλαίσιο των hotspots και των κέντρων κράτησης (κείμενο στα ιταλικά).

35 Η Move είναι ένας συνασπισμός που δημιουργήθηκε το 2021 ως κοινή πρωτοβουλία μεταξύ των Caritas International, της CIRÉ, της Ιησουιτικής Υπηρεσίας Προσφύγων του Βελγίου και της Vluchtelingenwerk Vlaanderen.

36 Move Coalition, 2021, *Toolkit Juridique*; Move Coalition, 2021, *Guide pour les parlementaires*.

37 Βλέπε JRS Europe, *Detention Under The Spotlight. JRS' call to end immigration detention*, [accessed 6 November 2023].

Τερματισμός της κράτησης παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης

Έρευνες έχουν δείξει τις σοβαρές επιπτώσεις της κράτησης στην υγεία, την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και την ευημερία των παιδιών³⁸. Η κράτηση παιδιών για λόγους που σχετίζονται με το μεταναστευτικό τους καθεστώς ή το μεταναστευτικό καθεστώς των γονέων τους έρχεται σε σύγκρουση με το **βέλτιστο συμφέρον του παιδιού**. Η κράτηση για λόγους μετανάστευσης δεν είναι ποτέ προς το συμφέρον του παιδιού και πρέπει πάντα να απαγορεύεται³⁹.

Η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού έκρινε ότι η κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης παραβιάζει τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού και ένας αυξανόμενος αριθμός διεθνών οργανισμών έχουν καλέσει τα κράτη να θέσουν τέρμα στην κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης⁴⁰.

Αυτό το αποτέλεσμα κατέστη δυνατό χάρη στην **ενεργό εκστρατεία πολλών οργανώσεων** που ένωσαν τις δυνάμεις τους στην «Παγκόσμια εκστρατεία για τον τερματισμό της κράτησης παιδιών στο Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

των Ηνωμένων Εθνών» που ξεκίνησε από τον Διεθνή Συνασπισμό κατά της Κράτησης (IDC)⁴¹ το 2012. Τα επόμενα χρόνια, επιτεύχθηκε μια γενική συναίνεση για την κατάργηση της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης μεταξύ των διεθνών οργάνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το 2014 η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚΣΣΕ) υπενθύμισε⁴² ότι τα ασυνόδευτα παιδιά δεν πρέπει ποτέ να κρατούνται και ότι η κράτηση παιδιών με βάση το μεταναστευτικό καθεστώς των ίδιων ή των γονέων τους είναι αντίθετη προς το συμφέρον του παιδιού. Προκειμένου να ευαισθητοποιήσει περαιτέρω και να ενθαρρύνει τα κράτη στην Ευρώπη να υιοθετήσουν εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης που συνάδουν με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και επιτρέπουν στα παιδιά να παραμείνουν με τα μέλη της οικογένειάς τους σε περιβάλλοντα με βάση την κοινότητα, το 2015 η ΚΣΣΕ ξεκίνησε εκστρατεία για τον τερματισμό της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης⁴³. Στο Παγκόσμιο Σύμφωνο για την Ασφαλή, Ομαλή και Τακτική Μετανάστευση⁴⁴, καθώς και στο Παγκόσμιο Σύμφωνο για τους Πρόσφυγες⁴⁵, τα κράτη δεσμεύτηκαν να αναπτύξουν «εναλλακτικές λύσεις

38 S. Mares, 2021, *Mental health consequences of detaining children and families who seek asylum: a scoping review*, "European Child & Adolescent Psychiatry", 30; Save the Children Action Network, 2018, *5 Harmful Long-term Effects of Family Detention on Children* [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023]; A. Farmer (2013), *The impact of immigration detention on children*, "Forced Migration Review"; International Detention Coalition – IDC (2012), *Captured childhood*; PICUM, 2019, *Child detention in Europe*; και PICUM, 2021, *Immigration detention in Europe: what safeguards for people with vulnerabilities?*.

39 PICUM, 2022, *Immigration detention and de facto detention: what does the law say?*, Q.6.

40 Βλέπε Επιτροπή για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους και Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2017, *Joint General Comment No. 3 of the CMW and No. 22 of the CRC in the context of International Migration: Γενικές αρχές*. Βλέπε επίσης UNHCR, 2017, *UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context*; OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2022, *Immigration detention is never in the best interest of children and must end*, *OSCE human rights head says* [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023].

41 Ο Διεθνής Συνασπισμός κατά της Κράτησης (IDC) είναι ένα παγκόσμιο δίκτυο οργανώσεων, ομάδων, ατόμων και εκπροσώπων κοινοτήτων που επηρεάζονται από την κράτηση μεταναστών, το οποίο εδρεύει σε περισσότερες από 75 χώρες. Αποστολή του είναι να θέσει τέλος στην κράτηση μεταναστών, εφαρμόζοντας εναλλακτικές λύσεις στην κράτηση που βασίζονται στα δικαιώματα.

42 Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚΣΣΕ), 2014, *The alternatives to the immigration detention of children (Recommendation 2056 (2014))*.

43 Για περισσότερες πληροφορίες βλ. ΚΣΣΕ, *The Parliamentary Campaign to End Immigration Detention of Children* [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023].

44 United Nations, 2019, *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration (A/RES/73/195)*.

45 Ηνωμένα Έθνη, 2018, *Παγκόσμιο Σύμφωνο για τους Πρόσφυγες*.

για την κράτηση χωρίς φυλάκιση και με βάση την κοινότητα», ιδίως για τα παιδιά, με απώτερο στόχο τον τερματισμό της κράτησης παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης.

Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, η κράτηση παιδιών για λόγους μετανάστευσης παραμένει δυνατή. Η εκτεταμένη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έχει καθορίσει ότι η κράτηση παιδιών δεν απαγορεύεται, αλλά τα κράτη πρέπει να αποδείξουν ότι η κράτησή τους είναι αναγκαία και αναλογική. Στην πράξη, το Δικαστήριο διαπιστώνει συνήθως παραβίαση του

δικαιώματος στην ελευθερία και του δικαιώματος να μην υφίστανται κακομεταχείριση σε υποθέσεις που αφορούν παιδιά⁴⁶. Παρά το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ζητήσει τον τερματισμό της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης σε τέσσερα διαφορετικά ψηφίσματα⁴⁷, το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει απλώς ότι η κράτηση των παιδιών πρέπει να εφαρμόζεται ως έσχατο μέτρο και όταν δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις⁴⁸, διευκρινίζοντας ότι οι ανήλικοι χωρίς χαρτιά πρέπει να κρατούνται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, επιτρέποντάς την έτσι στην πράξη.

Κράτηση παιδιών: εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο

Σύμφωνα με τη Σύσταση του 2022 του ΔΟΜ, της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και της UNICEF⁴⁹, 27 χώρες στην Ευρώπη εξακολουθούν να καταφεύγουν στην κράτηση παιδιών στο πλαίσιο της μετανάστευσης. Το 2019, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ τεκμηρίωσε ότι η κράτηση παιδιών αυξάνεται από το 2015 και ότι, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, το 2016, η κράτηση ασυνόδευτων παιδιών εν αναμονή της επιστροφής επιτρεπόταν σε 19 κράτη μέλη της ΕΕ⁵⁰. Από την άποψη αυτή, η **Ιρλανδία** φαίνεται να είναι μία από τις πολύ λίγες χώρες της ΕΕ στις οποίες

δεν πραγματοποιείται συστηματικά κράτηση τόσο ασυνόδευτων όσο και συνοδευόμενων παιδιών. Η έλλειψη ειδικών εγκαταστάσεων έχει παίξει ρόλο στη διατήρηση αυτού του status quo.⁵¹ Σε γενικές γραμμές, η κράτηση (ακόμη και ενηλίκων) στην Ιρλανδία αποτελεί εξαίρεση και δεν πραγματοποιείται γενικά κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου⁵².

Σε ορισμένες χώρες, η απαγόρευση της κράτησης παιδιών έχει επιτευχθεί μέσω πιέσεων της κοινωνίας των πολιτών και του κοινοβουλίου. Στην **Ιταλία**, ο λεγόμενος «Νόμος Zampra», το πρώτο κείμενο που

46 Ex multis, ECtHR, 12.10.2006, Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium, app n° 13178/03; ECtHR, 15.4.2011, Rahimi v Greece, app n° 8687/08; ECtHR, 19.1.2012, Popov v France, app n° 39472/07.

47 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 3ης Μαΐου 2018 σχετικά με την προστασία των παιδιών στη μετανάστευση, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 18ης Ιουλίου 2019 σχετικά με την κατάσταση στα σύνορα ΗΠΑ-Μεξικού Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας για την Επιστροφή, 2 Δεκεμβρίου 2020; Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 11ης Μαρτίου 2021 σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών ενόψει της στρατηγικής της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.

48 Άρθρο 16 της Οδηγίας για την Επιστροφή (2008/115/ΕΚ) Άρθρο 10 της Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής(2013/33/EU).

49 ΔΟΜ, UNICEF και UNHCR, 2022, Ασφάλεια και αξιοπρέπεια για τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες: Συστάσεις για εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης και κατάλληλες ρυθμίσεις φροντίδας στην Ευρώπη.

50 Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, 2019, Παιδιά στη μετανάστευση, σ. 16.

51 Από το 2022, στο αεροδρόμιο του Δουβλίνου έχει δημιουργηθεί ένα ειδικό κέντρο κράτησης μεταναστών, το οποίο όμως έχει πολύ περιορισμένη χωρητικότητα, καθώς χωράει το πολύ 4 άτομα για έως και 24 ώρες. Irish Penal Reform Trust, Immigration detention facilities at Dublin Airport Garda Station [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023].

52 Παρόλο που η κράτηση μεταναστών δεν αποτελεί φαινόμενο ρουτίνας στην Ιρλανδία, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι όπου συμβαίνει, επικρίνεται από τους σχολιαστές με το σκεπτικό ότι χρησιμοποιούνται οι συνήθεις φυλακές και τα αστυνομικά τμήματα. Συνέντευξη με την Catherine Cosgrave, Συμβούλιο Μετανάστευσης Ιρλανδίας, Ιρλανδία, 20 Δεκεμβρίου 2022. Βλέπε επίσης Global Detention Project, Ιρλανδία [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023].

αφιερώθηκε εξ ολοκλήρου στην προστασία των ασυνόδευτων παιδιών, εγκρίθηκε το 2017⁵³. Ο νόμος επιβεβαιώνει **την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και απαγορεύει την απέλαση και την κράτηση ασυνόδευτων παιδιών**. Η ίδια αρχή ισχύει και για τα παιδιά με τις οικογένειές τους, οδηγώντας σε εννοούμενη απαγόρευση της κράτησής τους⁵⁴. Στην **Ισπανία**, ο Νόμος 4/2000⁵⁵, όπως τροποποιήθηκε το 2009, απαγορεύει την κράτηση ασυνόδευτων παιδιών κατά τις διαδικασίες επιστροφής. Σύμφωνα με τον Νόμο 12/2009⁵⁶, τόσο τα ασυνόδευτα παιδιά όσο και τα παιδιά με τις οικογένειές τους δεν μπορούν να κρατούνται στο πλαίσιο των διαδικασιών ασύλου. Όπως και στην Ιταλία, παρά την έλλειψη ρητής απαγόρευσης της κράτησης παιδιών με τις οικογένειές τους για σκοπούς επιστροφής, τα παιδιά αυτά δεν κρατούνται πλέον στην πράξη⁵⁷.

Αρκετές οργανώσεις έχουν υλοποιήσει εκστρατείες και άλλες πρωτοβουλίες για την προώθηση κοινοτικών λύσεων για τα παιδιά που βρίσκονται σε διαδικασίες μετανάστευσης. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται ο Διεθνής Συνασπισμός κατά της κράτησης⁵⁸ σε διεθνές επίπεδο και η Διεθνής Επιτροπή Νομικών⁵⁹ σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτές οι εκστρατείες συνηγορίας μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις των κρατών. Στο πλαίσιο του Διεθνούς Φόρουμ Αναθεώρησης της Μετανάστευσης (IMRF), για παράδειγμα, ορισμένα κράτη, μεταξύ άλλων η Κολομβία, το Μεξικό, η

Ταϊλάνδη και η **Γερμανία**⁶⁰, ανέλαβαν δεσμεύσεις σχετικά με τον τερματισμό της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης και την προώθηση βέλτιστων πρακτικών στο θέμα αυτό.

Σε άλλες χώρες, οι εξελίξεις όσον αφορά την κράτηση παιδιών είναι αποτέλεσμα της συνηγορίας της κοινωνίας των πολιτών σε συνδυασμό με δικαστικές διαδικασίες⁶¹. Στο **Βέλγιο**, η κράτηση ασυνόδευτων παιδιών απαγορεύεται και η κράτηση οικογενειών σε κλειστά κέντρα ανεστάλη το 2009, μετά την κοινοποίηση δύο αποφάσεων του ΕΔΔΑ για κακομεταχείριση και παραβίαση του δικαιώματος της ελευθερίας κατά των ανηλίκων που κρατούνται⁶². Ωστόσο, από τον Αύγουστο του 2018 έως τον Απρίλιο του 2019, το Βέλγιο άρχισε και πάλι να κρατάει παιδιά και οικογένειες σε κλειστά κέντρα για μεταναστευτικούς σκοπούς. Δεκαπέντε ενώσεις, μεταξύ των οποίων η DCI-Belgium και το Τάγμα των Γαλλόφωνων και Γερμανόφωνων Δικηγορικών Συλλόγων του Βελγίου, κατέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας⁶³.

Λίγους μήνες μετά την επαναλειτουργία του κέντρου κράτησης παιδιών, η Πλατφόρμα Ανήλικοι σε Εξορία κινητοποιήθηκε για να προσπαθήσει να πείσει την κυβέρνηση, τα κόμματα της αντιπολίτευσης, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τον ευρύτερο πληθυσμό ότι η κράτηση των παιδιών συνιστά παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, μέσω της εκστρατείας «Δεν κλειδώνεις ένα

53 E. Rozzi, 2017, [The New Italian Law on Unaccompanied Minors: a model for the EU?](#).

54 Αν και στο μεταναστευτικό δίκαιο δεν υπάρχει ρητή απαγόρευση της κράτησης οικογενειών με παιδιά, δεν μπορούν να απελαθούν σύμφωνα με τη συνδυασμένη ανάγνωση των Άρθρων 19, παρ. 2 και 31 του ιταλικού ενοποιημένου κειμένου για τη μετανάστευση. Η μόνη εξαίρεση στον γενικό κανόνα είναι όταν αποδεικνύεται ότι είναι προς το συμφέρον τους να ακολουθήσουν τους γονείς που έλαβαν εντολή απέλασης. Αυτό συμβαίνει σπάνια και, ακόμη και έτσι, οι χώροι κράτησης δεν είναι εξοπλισμένοι για την κράτηση οικογενειών με παιδιά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη γενικευμένη απουσία κράτησης παιδιών.

55 Ley Organica για τους αλλοδαπούς ν. 4/2000 της 11.1.2000.

56 Ley Organica για το δικαίωμα ασύλου ν.12/2009 της 30.10.2009.

57 Το 2015, το Ανώτατο Δικαστήριο της Ισπανίας κήρυξε άκυρες τις ρήτρες που εξακολουθούσαν να επιτρέπουν την κράτηση ενηλίκων που συνοδεύονται από τα ανήλικα τέκνα τους, ακόμη και σε ειδικές μονάδες που προορίζονται για οικογένειες. Η απόφαση αυτή ήταν αποτέλεσμα της στρατηγικής δικαστικής διαδικασίας που προωθήθηκε από τους ΜΚΟ: Asociación pro Derechos Humanos de Andalucía, Federación de Asociaciones de SOS Racismo del Estado Español και Federación Andaluca Acoge. Απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της 10ης Φεβρουαρίου 2015. (Αρ. αναφ. ΒΟΕ-Α-2015-548). Πληροφορίες παρασχέθηκαν εγγράφως από την Servicio Jesuita a Migrantes στις 11 Οκτωβρίου 2023. Βλέπε επίσης Servicio Jesuita a Migrantes (SJM), [Informe CIE](#) (βλ. για παράδειγμα την έκθεση του 2019, 2021 και 2022).

58 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το έργο του Διεθνούς Συνασπισμού κατά της Κράτησης για τον τερματισμό της κράτησης παιδιών για λόγους μετανάστευσης, βλέπε [εδώ](#).

59 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το εκπαιδευτικό υλικό της ΕΕ για τις εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης των παιδιών μεταναστών, βλέπε [εδώ](#).

60 Διεθνής Συνασπισμός κατά της Κράτησης (IDC), 2022, [Beyond the 2022 IMRF: What's Next?](#).

61 Συνέντευξη με την Anna Sibley, [GISTI/Migreurop](#), Γαλλία, 6 Φεβρουαρίου 2023.

62 ΕΔΔΑ, 13.12.2011, Kanagaratnam κ.λπ. κατά Βελγίου, αρ. πρ. 15297/09- ΕΔΔΑ, 19.1.2010, Muskhadzhieva κ.λπ. κατά Βελγίου, αρ. πρ. 41442/07..

63 PICUM, 2019, [Fighting against the detention of migrant children in Belgium](#).

παιδί»⁶⁴. Επιπλέον, ένας γιατρός και οι δύο Βέλγοι διαμεσολαβητές των παιδιών ζήτησαν επανειλημμένα από την κυβέρνηση να σταματήσει την κράτηση των παιδιών, αναφέροντας τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει η κράτηση στα παιδιά.⁶⁵ Χάρη σε αυτές τις συλλογικές προσπάθειες, τον Απρίλιο του 2019 το βελγικό Συμβούλιο της Επικρατείας ανέστειλε προσωρινά το βασιλικό διάταγμα που προέβλεπε την κράτηση οικογενειών⁶⁶ και αργότερα ακύρωσε ορισμένες από τις διατάξεις του⁶⁷. Υπό το πρίσμα αυτής της απόφασης, οι οικογένειες με παιδιά δεν μπορούν να κρατούνται σε «κλειστά κέντρα», αλλά μπορούν να κρατούνται σε «σπίτια επιστροφής», όπου υπόκεινται σε περιορισμούς της ελευθερίας μετακίνησής τους και θεωρούνται κρατούμενοι από νομική άποψη.⁶⁸ Οι εκστρατείες της κοινωνίας των πολιτών και οι κοινές δικαστικές διαδικασίες επηρέασαν τα πολιτικά κόμματα, καθώς το **Βέλγιο** συμπεριέλαβε τον στόχο για τον τερματισμό της κράτησης παιδιών μεταναστών στη συμφωνία κυβερνητικού συνασπισμού για το 2020⁶⁹. Τη στιγμή σύνταξης, μια νομοθετική πρόταση που θα επιβεβαίωνε οριστικά την απαγόρευση της κράτησης παιδιών σε «κλειστά κέντρα» βρίσκεται υπό συζήτηση στο βελγικό κοινοβούλιο.⁷⁰

Στη **Γαλλία** απαγορεύεται η κράτηση των ασυνόδευτων παιδιών πριν από την απέλαση εντός της επικράτειας, επειδή ο νόμος απαγορεύει την απέλασή τους. Ωστόσο, είναι δυνατή η κράτηση παιδιών που βρίσκονται με τις οικογένειές τους, καθώς και ασυνόδευτων παιδιών σε ζώνες διέλευσης σε λιμάνια ή αεροδρόμια⁷¹. Το 2019, με αφορμή την 30ή επέτειο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η UNICEF ξεκίνησε την **εκστρατεία 'VousAvezLaClé'**⁷² (Έχετε το κλειδί) για τον τερματισμό της κράτησης παιδιών. Την ίδια χρονιά, διάφορες ΜΚΟ, μεταξύ των οποίων η La Cimade⁷³ και η Anafé⁷⁴, κατέθεσαν αίτημα στο γαλλικό κοινοβούλιο για το θέμα αυτό. Επιπλέον, μεταξύ του 2020 και του 2022 το **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** έκρινε σε διάφορες υποθέσεις που αφορούσαν την κράτηση παιδιών⁷⁵ ότι η Γαλλία παραβίαζε το άρθρο 3 σχετικά με την απαγόρευση της κακομεταχείρισης και το άρθρο 5 σχετικά με το δικαίωμα στην ελευθερία. Μετά από αυτές τις εξελίξεις, η γαλλική κυβέρνηση πρότεινε τον περιορισμό της δυνατότητας κράτησης οικογενειών με παιδιά στην πρότασή της για τη μεταρρύθμιση του νόμου περί μετανάστευσης και ασύλου το 2022⁷⁶. Η πρόταση απαγορεύει την κράτηση παιδιών ηλικίας κάτω των 16 ετών σε κέντρα κράτησης στη γαλλική επικράτεια. Ωστόσο, όπως επεσήμαναν οι ΜΚΟ⁷⁷, ο περιορισμός παραμένει επιτρεπτός στις

64 Πλατφόρμα Ανήλικοι σε Εξορία και UNICEF Βέλγιο, 2019, «[Δεν κλειδώνεις ένα παιδί. Τελεία και παύλα](#)». Βλ. επίσης PICUM, 2019, [Fighting against the detention of migrant children in Belgium](#).

65 PICUM, 2019, [Fighting against the detention of migrant children in Belgium](#).

66 Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση αριθ. 244.190, 4 Απριλίου 2019.

67 Συμβούλιο της Επικρατείας, απόφαση αριθ. 251051 της 24ης Ιουνίου 2021.

68 Plateforme Mineurs en Exil, 2021, [Les maisons de retour en Belgique: Une alternative à la détention à part entière, efficace et respectueuse des droits de l'enfant?](#).

69 Le Soir, 9 Μαρτίου 2023, [Accord migratoire: pour Nicole de Moor, «un statu quo n'était plus supportable»](#).

70 Chambre des représentants de Belgique, 29 Septembre 2023, «Projet de loi modifiant la loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers et la loi du 12 janvier 2007 sur l'accueil des demandeurs d'asile et de certaines autres catégories d'étrangers sur la politique de retour proactive».

71 Οι ζώνες διέλευσης είναι τα γεωγραφικά τμήματα που βρίσκονται σε λιμάνια ή αεροδρόμια μεταξύ του σημείου άφιξης/αποβίβασης και των τελωνειακών ελέγχων. Στη Γαλλία, η άτυπη κράτηση σε αυτές τις περιοχές έχει ιδιαίτερα μακρά ιστορία. Ήδη το 1998, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) αναφέρει ότι η διατήρηση των μεταναστών στη ζώνη διέλευσης του αεροδρομίου του Παρισιού θα ισοδυναμούσε με στέρηση της ελευθερίας. (Σύμφωνα με την UNICEF, 3.135 παιδιά τέθηκαν υπό κράτηση λόγω της κατάστασης των γονέων τους χωρίς χαρτιά το 2021. Σύμφωνα με την ANAFÉ εκατοντάδες ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνταν σε ζώνες διέλευσης λιμανιών/αεροδρομίων.

72 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εκστρατεία δείτε [εδώ](#).

73 Το [La Cimade](#) είναι ένα δίκτυο οργανώσεων που έχει ως στόχο την υποστήριξη των μεταναστών, την εκστρατεία σε πολιτικό επίπεδο και την ευαισθητοποίηση σε θέματα μετανάστευσης.

74 Η ANAFÉ (Association nationale d'assistance aux frontières pour les étrangers) υποστηρίζει τους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο στα γαλλικά σύνορα μέσω της δράσης συνηγορίας και της νομικής υποστήριξης.

75 ΕΔΔΑ, 25.6.2020, Moustahi c. France, app. n° 9 347/14; ΕΔΔΑ, 22.7.2021, M.D. et A. c. France, app. n°57035/1822. Στην υπόθεση Moustahi, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 3 και 5 λόγω της τοποθέτησης δύο ασυνόδευτων παιδιών στα κέντρα κράτησης της Μαγιότ μαζί με ενήλικες. Στην υπόθεση M.D. et A.D., η κράτηση μιας μητέρας που ζητούσε άσυλο μαζί με το βρέφος της κρίθηκε αντίθετη προς τα άρθρα 3 και 5 της Σύμβασης.

76 ANAFÉ, [Projet de loi immigration: l'UNICEF France et 20 associations appellent le Gouvernement et les parlementaires à interdire définitivement l'enfermement administratif des enfants](#), 1 Φεβρουαρίου 2023 [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023].

77 Idem.

ζώνες διέλευσης, στα υπερπόντια εδάφη⁷⁸ και για παιδιά άνω των 16 ετών. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών συνεχίζουν να υποστηρίζουν την πλήρη κατάργηση της κράτησης παιδιών⁷⁹.

Στην **Ελλάδα**, ο συνδυασμένος αντίκτυπος διαφόρων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁸⁰, και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΔ) συνέβαλε στον **τερματισμό της συστηματικής κράτησης παιδιών στο λεγόμενο σύστημα «προστατευτικής φύλαξης» και στη μεταρρύθμιση του συστήματος υποδοχής**⁸¹. Το σύστημα αυτό, στο πλαίσιο του οποίου τα παιδιά κρατούνταν σε αστυνομικά τμήματα και διοικητικές εγκαταστάσεις, ήταν σε εξέλιξη εδώ και χρόνια⁸² και είχε επικριθεί από διάφορες ΜΚΟ⁸³. Τόσο το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων⁸⁴ όσο και η ΕΕΚΔ⁸⁵ έκριναν ότι η πρακτική αυτή ήταν αντίθετη προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και παράνομη, καθώς συνεπαγόταν στέρηση της ελευθερίας και κακομεταχείριση.

Το 2020, το σύστημα «προστατευτικής φύλαξης» καταργήθηκε και εισήχθη ένα νέο σύστημα προστασίας και φιλοξενίας⁸⁶. Αυτές οι νομοθετικές αλλαγές έγιναν ευπρόσδεκτες από εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς, αν και απαιτούνται ακόμη προσπάθειες για να διασφαλιστεί η πλήρης εφαρμογή τους στην πράξη⁸⁷. Τα παιδιά στην Ελλάδα εξακολουθούν επίσης να κρατούνται ή να στερούνται της ελευθερίας μετακίνησής τους για άλλους λόγους. Για παράδειγμα, στα νέα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ Πολυχρηστικά Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στα ελληνικά νησιά Κω, Σάμο και Λέρο, απαγορεύεται στα ασυνόδευτα παιδιά να εξέλθουν από το περιφραγμένο τμήμα κοντέινερ «SAFE AREA» που φυλάσσεται από προσωπικό ασφαλείας. Αυτός ο «περιορισμός της ελευθερίας» παρέμεινε σε ισχύ μέχρι την τοποθέτησή τους σε δομές φιλοξενίας ανηλίκων, μια διαδικασία που διήρκεσε κατά μέσο όρο δύο μήνες το 2022⁸⁸. Επιπλέον, η κράτηση ασυνόδευτων παιδιών εξακολουθεί να συμβαίνει σε κέντρα κράτησης πριν από την απομάκρυνση⁸⁹.

78 Στις περιοχές «outre mer» (Γαλλικά υπερπόντια διαμερίσματα) υπάρχουν τέσσερα κέντρα κράτησης (CRA) και αρκετά κέντρα προσωρινής κράτησης (LRA) που βρίσκονται κοντά σε αστυνομικά τμήματα. Τα τέσσερα CRA βρίσκονται στη Γουιάνα, τη Γουαδελούπη, τη Ρεϋνιόν και τη Μαγιότ. Οι μετανάστες που κρατούνται σε αυτά τα κέντρα αντιπροσωπεύουν το 62,5% του συνολικού πληθυσμού των κρατούμενων μεταναστών στη Γαλλία. Ο αριθμός των παιδιών που κρατούνται στα CRA υπερπόντιων περιοχών και ιδίως στο CRA της Μαγιότ είναι 40 φορές υψηλότερος από ό,τι στην επικράτεια. La Cimade, 2022, [Centre et locaux de rétention administrative](#).

79 ANAFÉ, [Projet de loi immigration: l'UNICEF France et 20 associations appellent le Gouvernement et les parlementaires à interdire définitivement l'enfermement administratif des enfants](#) [πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2023].

80 Βλέπε ARSIS, [Το ΕΑΔΑ χορηγεί προσωρινά μέτρα που θέτουν τέλος στην κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων σε αστυνομικά τμήματα](#), 10 Οκτωβρίου 2019 [πρόσβαση στις 23 Οκτωβρίου 2023].

81 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι ένα όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης, αρμόδιο για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των κρατών μελών με τον Χάρτη Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Εξετάζει επίσης καταγγελίες που υποβάλλονται από κοινωνικούς εταίρους και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Σχετικά με την ελληνική υπόθεση, βλέπε ΕΕΚΔ, καταγγελία αρ. 173/2018.

82 Ο ελληνικός νόμος επέτρεπε την τοποθέτηση άστεγων παιδιών σε αστυνομικά τμήματα και κλειστά κέντρα με σκοπό την εξασφάλιση της «προστασίας» τους. Στην πράξη, αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση της ελευθερίας των παιδιών και την έκθεσή τους σε εξευτελιστικές συνθήκες διαβίωσης. Ex multis, Working Group on Arbitrary Detention, 2019, [Preliminary Findings on its report to Greece](#); State Watch, 2019, [No End in Sight](#); ΕΚΚΑ, 2019, [Situation Update: unaccompanied children \(UAC\) in Greece](#).

83 Human Rights Watch, 30 June 2020, [Children's Rights and Alternative Care: Submission to the Committee on the Rights of the Child](#).

84 ECtHR, 28.2.2019, H.A. and Others v. Greece, app. n° 19951/16; ECtHR, 13.6.2019, Sh.D. and Others v. Greece, Austria, Croatia, Hungary, North Macedonia, Serbia and Slovenia, app. n° 14165/16.

85 ECSR, International Commission of Jurists (ICJ) and European Council for Refugees and Exiles (ECRE) v. Greece, Complaint No. 173/2018.

86 Ο νόμος 4760/2020 της 11ης Δεκεμβρίου 2020 απέκλεισε τους ασυνόδευτους ανηλίκους από τις κατηγορίες προσώπων στα οποία μπορεί να εφαρμοστεί νομίμως η προστατευτική επιτήρηση σύμφωνα με το άρθρο 118 του προεδρικού διατάγματος 141/1991 που πειθαρχούσε στην προστατευτική επιτήρηση. Ωστόσο, η κράτηση εξακολουθεί να είναι δυνατή βάσει του άρθρου 50 του νόμου 4939/2022 «για τη διεθνή προστασία και άλλες διατάξεις».

87 Συνέντευξη με τον Αλέξανδρο Κωνσταντίνου, [Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες](#), Ελλάδα, 2 Δεκεμβρίου 2022. Για μια επισκόπηση του νέου συστήματος, Διεθνής Επιτροπή Διάσωσης, 2021, [A Chance for a Better Future](#).

88 Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2023, [AIDA Report 2022](#).

89 Το 2022, 14 ασυνόδευτα παιδιά τέθηκαν υπό κράτηση και 515 κρατήθηκαν (de facto κράτηση) σε κέντρα κράτησης πριν από την απομάκρυνση. Ibid.

Ανάπτυξη κοινοτικών μοντέλων για την πρόληψη της κράτησης

Τα διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα ορίζουν ότι η κράτηση των μεταναστών πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο. Αυτό συνεπάγεται ότι η κράτηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο εάν, υπό τις ατομικές συνθήκες της υπόθεσης, πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Ακόμη και όταν υπάρχει νομικός λόγος για κράτηση, τα κράτη θα πρέπει να εξετάζουν κατά πόσον μπορούν να εφαρμοστούν λιγότερο επεμβατικά μέτρα (π.χ. εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης) αντί της κράτησης⁹⁰.

Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό και το διεθνές δίκαιο, οι «εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης» μπορούν να εφαρμοστούν μόνο όταν ικανοποιούνται οι λόγοι κράτησης. Μπορεί να συνεπάγονται διαφορετικά επίπεδα εξαναγκασμού, αλλά δεν μπορούν να εφαρμοστούν εκτός των περιπτώσεων όπου η κράτηση είναι δυνατή, για παράδειγμα όταν δεν υπάρχει εύλογη προοπτική απομάκρυνσης.⁹¹ Εάν δεν υπάρχει νόμιμος λόγος για την κράτηση (για παράδειγμα, δεν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής), η κράτηση δεν είναι νόμιμη, συνεπώς το πρόσωπο δεν πρέπει να κρατείται καθόλου. Από την άποψη αυτή, οι εναλλακτικές της κράτησης δεν πρέπει να θεωρούνται ως εναλλακτικές της απόλυτης αποφυλάκισης και τα άτομα που είναι επιλέξιμα για αποφυλάκιση δεν πρέπει να διοχετεύονται σε εναλλακτικές της κράτησης.⁹²

Οι κυβερνητικές πρακτικές εναλλακτικών λύσεων προς την κράτηση λαμβάνουν διάφορες μορφές, που κυμαίνονται από εναλλακτικές λύσεις που βασίζονται στην επιβολή (όπως η τακτική αναφορά στις αρχές, η αποφυλάκιση με εγγύηση ή άλλες εγγυήσεις) έως λύσεις που βασίζονται στην κοινότητα.⁹³ Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται τα λιγότερο παρεμβατικά μέτρα.⁹⁴ Τα τελευταία χρόνια, αρκετές κυβερνήσεις έχουν υιοθετήσει πολιτικές και νόμους για την εφαρμογή κοινοτικών εναλλακτικών λύσεων στην κράτηση.⁹⁵

Οι λύσεις με βάση την κοινότητα επιτρέπουν στους ανθρώπους να ζουν στην κοινότητα ενώ εργάζονται για τις διαδικασίες μετανάστευσής τους. Σε αντίθεση με τις λύσεις που βασίζονται στην επιβολή, οι οποίες αποσκοπούν στον έλεγχο, τον περιορισμό και την αποτροπή των μεταναστών, οι λύσεις που βασίζονται στην κοινότητα στηρίζονται στη δέσμευση και την ολιστική υποστήριξη. Όπως υπογραμμίζεται από το έγγραφο του Συμβουλίου της Ευρώπης «Νομικές και πρακτικές πτυχές των αποτελεσματικών εναλλακτικών λύσεων στην κράτηση στο πλαίσιο της μετανάστευσης», η παροχή διαχείρισης υποθέσεων είναι ένα από τα βασικά συστατικά στοιχεία των αποτελεσματικών εναλλακτικών λύσεων⁹⁶.

90 WGAD, Revised Deliberation No. 5 on deprivation of liberty of migrants, para. 18; SRHRM, Detention of migrants in an irregular situation, para. 73; CJEU, FMS, FNZ, SA, SA Junior v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-Alföldi Regionális Igazgatóság, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, C924/19 PPU, C925/19 PPU, (May 14, 2020), para. 293. Βλέπε επίσης P. De Bruycker, A. Bloomfield, L. Tsourdi, J. Petin (2015), Alternatives to Immigration and Asylum Detention.

91 Βλ. επίσης PICUM, 2022, [Immigration detention and de facto detention: what does the law say?](#), Q.7.

92 Όπου και προηγουμένως.

93 Βλέπε PICUM, 2021, [FAQ migration policies, detention and return](#).

94 Ειδικός Εισηγητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών, 2020, [Ending immigration detention of children and providing adequate care and reception for them](#), παρ. 73; Επιτροπή για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους, [General comment No. 5 on migrants' rights to liberty, freedom from arbitrary detention and their connection with other human rights](#), παρ. 51.

95 Διεθνής Συνασπισμός κατά της Κράτησης, 2022, [Gaining Ground. Promising Practice to Reduce and End Immigration Detention](#).

96 Συμβούλιο της Ευρώπης, Επιτροπή Συντονισμού για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 2018, [Analysis of the legal and practical aspects of effective alternatives to detention in the context of migration](#). Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε EATDN και PICUM, 2020, [Implementing Case Management Based Alternatives to Detention in Europe](#).

Λύσεις με βάση την κοινότητα: Μετασχηματισμός της προσέγγισης πέρα από την κράτηση και την επιστροφή

Οι λύσεις με βάση την κοινότητα βασίζονται σε μια ευρύτερη προσέγγιση επίλυσης υποθέσεων και δεν μπορούν να είναι βιώσιμες εάν εφαρμόζονται στο πλαίσιο πολιτικών που εστιάζουν στην απέλαση και την επιστροφή ως τη μόνη δυνατή έκβαση για τα άτομα που βρίσκονται σε παράτυπη διοικητική κατάσταση. Μια τέτοια εστίαση είναι πιθανό να οδηγήσει σε καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από κοινωνικοοικονομικό αποκλεισμό, διακρίσεις και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είτε στη χώρα καταγωγής όταν τα άτομα επιστρέφονται βίαια είτε όταν τα άτομα αναγκάζονται να ζουν σε παράτυπο καθεστώς, συχνά για μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Για την αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού, οι αποτελεσματικές και ευρείας κλίμακας λύσεις με βάση την κοινότητα πρέπει να συνοδεύονται από μια απομάκρυνση από την πεποίθηση ότι η επιστροφή είναι η πρωταρχική - ή συχνά μοναδική - επιλογή για τα άτομα που βρίσκονται σε παράτυπη διοικητική κατάσταση. Αντ' αυτού, θα πρέπει να εξεταστούν διάφορες επιλογές επίλυσης της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένων των διαδρομών για την απόκτηση κανονικού καθεστώτος διαμονής. Για παράδειγμα, στην ΕΕ υπάρχουν πάνω από 60 εθνικά καθεστώτα προστασίας, εκτός από τη διεθνή προστασία, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπιστικών ή ιατρικών λόγων, των εξαιρετικών περιστάσεων, του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και της μη επαναπρώθησης⁹⁷.

97 PICUM, 2022, [Barriers to return: Protection in international, EU and national frameworks](#); EMN, 2020, [Comparative overview of national protection statuses in the EU and Norway](#).

Ωστόσο, πολλοί άνθρωποι εξακολουθούν να μην πληρούν τα κριτήρια, επειδή τα κριτήρια για την υποβολή αίτησης είναι πολύ αυστηρά ή αυθαίρετα, καθώς και λόγω διοικητικών ή νομικών εμποδίων για την πρόσβαση σε αυτές τις άδειες ή άλλες μορφές νομιμοποίησης. Με βάση αυτό το πλαίσιο, οι λύσεις που βασίζονται στην κοινότητα μπορούν να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στην παροχή βοήθειας στα άτομα και τις οικογένειές τους καθώς περιηγούνται σε αυτές τις συχνά πολύπλοκες διαδικασίες, εξυπηρετώντας έναν ευρύτερο σκοπό από την απλή αποτροπή της κράτησης μεταναστών.

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθούν διάφορα παραδείγματα **κοινοτικών λύσεων** που παρέχουν διαχείριση υποθέσεων για την υποστήριξη ατόμων χωρίς χαρτιά και ατόμων που κινδυνεύουν με κράτηση, επιτρέποντάς τους παράλληλα να ζουν στις κοινότητές τους. Τα έργα αυτά έχουν ως αφετηρία ότι οι μεμονωμένοι ενήλικες, οι οικογένειες και τα παιδιά χωρίς κανονική διαμονή θα πρέπει να είναι οι ίδιοι φορείς του βιώσιμου μελλοντικού τους σχεδίου και ότι τα έργα αυτά θα πρέπει να βασίζονται στη δέσμευση και όχι στην επιβολή.

Το 2017, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εναλλακτικών της Κράτησης (ΕΔΕΚ)⁹⁸ ιδρύθηκε από μια ομάδα ΜΚΟ με στόχο τη δημιουργία στοιχείων για τις εναλλακτικές στην κράτηση που βασίζονται στην κοινότητα. Το δίκτυο διευκολύνεται από το IDC και υποστηρίζεται από το ΕΠΕΜ (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Ένταξη και τη Μετανάστευση)⁹⁹, ενώ η PICUM ηγείται της συνηγορίας του δικτύου σε επίπεδο ΕΕ. Το ΕΔΕΚ περιλαμβάνει επί του παρόντος οκτώ οργανώσεις σε επτά διαφορετικές χώρες (**Βέλγιο, Βουλγαρία,**

Κύπρος, Ελλάδα, Ιταλία, Πολωνία και Ηνωμένο Βασίλειο)¹⁰⁰. Τα μέλη του ΕΔΕΚ υλοποιούν πιλοτικά έργα που βασίζονται στην παροχή διαχείρισης περιπτώσεων.

Η διαχείριση της υπόθεσης αναφέρεται σε μια δομημένη προσέγγιση κοινωνικής εργασίας, η οποία συνεπάγεται προσωπική υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας μετανάστευσης ενός ατόμου, προκειμένου να εργαστεί για την επίλυση της υπόθεσης. Σε αυτό το μοντέλο, ο διαχειριστής της περίπτωσης αναπτύσσει μια ατομική σχέση εργασίας με τα άτομα, υποστηρίζοντας και ενδυναμώνοντάς τα ώστε να εμπλακούν πλήρως στις διαδικασίες μετανάστευσης και να εργαστούν για την επίλυση της υπόθεσής τους. Η επίλυση μπορεί να σημαίνει οποιοδήποτε προσωρινό ή μόνιμο μεταναστευτικό αποτέλεσμα και μπορεί να αναφέρεται σε μια ποικιλία λύσεων, όπως visa, πρόγραμμα νομιμοποίησης, επαναμετανάστευση ή εθελοντική επιστροφή. Ο διαχειριστής της υπόθεσης διευκολύνει την επαφή μεταξύ των ατόμων και των σχετικών φορέων (π.χ. επαγγελματίες υγείας, νομικοί σύμβουλοι και αρχές), ενώ παράλληλα παρακολουθεί την εξέλιξη της υπόθεσης καθώς και την ευημερία του ατόμου¹⁰¹. Μια αξιολόγηση τριών από τα πιλοτικά έργα (στη Βουλγαρία, την Πολωνία και την Κύπρο) που διεξήχθη από το ΕΠΕΜ¹⁰² κατέδειξε τον θετικό αντίκτυπο της διαχείρισης υποθέσεων στην ικανότητα των ατόμων να εργάζονται για την επίλυση της υπόθεσης. Έδειξε επίσης ότι για να μπορέσουν τα πιλοτικά έργα να επιτύχουν με επιτυχία υψηλά ποσοστά επίλυσης υποθέσεων, πρέπει να συνοδεύονται από αλλαγές στο συνολικό σύστημα.

98 Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε: <https://atdnetwork.org/about/>.

99 Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε: <https://epim.info/>.

100 Οι οργανισμοί που αποτελούν μέρος του δικτύου είναι: Ιησοιτική Υπηρεσία Προσφύγων Βελγίου- Κέντρο Νομικής Βοήθειας - Φωνή στη Βουλγαρία- Κυπριακό Συμβούλιο Προσφύγων- Human Rights360 (Ελλάδα)- Ιταλικός Συνασπισμός για τις Πολιτικές Ελευθερίες και τα Δικαιώματα - CILD και Progetto Diritti (Ιταλία)- Association for Legal Intervention (Πολωνία)- Detention Action και Action Foundation (Ηνωμένο Βασίλειο).

101 EATDN and PICUM, 2020, [Implementing case management-based alternatives to detention in Europe](#).

102 ΕΠΕΜ, 2020, [Alternatives to detention: building a culture of cooperation. Evaluation of two years engagement-based alternative to immigration detention pilot projects in Bulgaria, Cyprus and Poland](#).

Διαχείριση υποθέσεων για την πρόληψη της κράτησης

Στο Τορίνο της **Ιταλίας**, το πιλοτικό έργο «Κανάλι της Αλληλεγγύης» υλοποιήθηκε μεταξύ 2020 και 2022 από την Mosaico - Δράση για τους Πρόσφυγες, μια οργάνωση με επικεφαλής πρόσφυγες, τη νομική εταιρεία Kriol, τον τοπικό Διαμεσολαβητή για τα άτομα που στερούνται της ελευθερίας και τη νομική κλινική του Διεθνούς Πανεπιστημιακού Κολλεγίου του Τορίνο (IUC).¹⁰³ Το έργο αποσκοπούσε στον εντοπισμό των μεταναστών που κινδυνεύουν με κράτηση -λόγω του παράτυπου καθεστώτος τους ή/και της κοινωνικής ευαλωτότητάς τους- και στην παροχή κοινωνικο-νομικής βοήθειας σε αυτούς. Σε αυτό το πιλοτικό πρόγραμμα, η διαχείριση των περιπτώσεων παρέχονταν από τους υπεύθυνους διαχείρισης περιπτώσεων από το Mosaico, οι οποίοι όλοι είχαν οι ίδιοι βιωματική εμπειρία μετανάστευσης. Στόχος του ήταν να προωθήσει τις πολιτικές καθοδήγησης και ένταξης μέσω λογικών, αποτελεσματικών και με σεβασμό μέτρων, βελτιώνοντας τον έλεγχο των εύαλων σημείων και μειώνοντας τον αριθμό των μεταναστών που κρατούνται¹⁰⁴. Στο έργο συμμετείχαν 17 μετανάστες το 2021: τρεις είχαν ήδη τεθεί υπό κράτηση, ενώ οι υπόλοιποι κινδύνευαν με κράτηση. Οι υπάλληλοι υποθέσεων του Mosaico παρείχαν στους ανθρώπους τόσο νομική όσο και κοινωνική υποστήριξη- στις περισσότερες περιπτώσεις, με τη βοήθεια δικηγόρων, υποστήριξαν τους ανθρώπους να νομιμοποιήσουν τη θέση τους, αποτρέποντας έτσι την κράτηση¹⁰⁵. Συνολικά, η διαχείριση των υποθέσεων βελτίωσε την ικανότητα του ατόμου να συμμετέχει σε μια τεκμηριωμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων¹⁰⁶.

Στο **Βέλγιο**, η ΜΚΟ **Orbit**¹⁰⁷ ανέπτυξε ένα πιλοτικό πρόγραμμα διαχείρισης υποθέσεων που βασίζεται στη συνεργασία μεταξύ ΜΚΟ, κοινωνικών υπηρεσιών και των δήμων της Γάνδης και της Αμβέρσας¹⁰⁸. Το 2024 θα αναπτυχθεί ένα νέο έργο στη Μπριζ. Τα πιλοτικά σχέδια συμπεριλήφθηκαν ως επιλογή πολιτικής στη συμφωνία της βελγικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης και χρηματοδοτούνται εν μέρει ως τέτοια. Οι δήμοι εξασφαλίζουν την πρόσβαση σε καταφύγιο και βασική βοήθεια, ενώ διάφορες ΜΚΟ παρέχουν νομικό και κοινωνικό προσανατολισμό και υποστήριξη στους μετανάστες χωρίς χαρτιά. Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί μια κατάσταση στην οποία οι άνθρωποι έχουν χώρο, ηρεμία και αισθάνονται σεβασμό. Αυτό τους επιτρέπει να μην βρίσκονται σε κατάσταση «επιβίωσης» και, ως εκ τούτου, να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις σχετικά με το μελλοντικό τους σχέδιο βάσει ενός μοντέλου υποστήριξης που ονομάζεται «μελλοντικός προσανατολισμός». Το σχέδιο -στο οποίο έχουν συμμετάσχει 20 άτομα από το 2022 έως τις αρχές του 2023- χαρακτηρίζεται από την απουσία καταναγκασμού και δεν είναι χρονικά περιορισμένο. Η αποχώρηση από το πρόγραμμα δεν έχει περαιτέρω αρνητικές επιπτώσεις στην κατάσταση του ατόμου. Μέχρι στιγμής, υπάρχει υψηλό επίπεδο δέσμευσης εκ μέρους των αρχών και των εμπλεκόμενων ατόμων¹⁰⁹.

Η διαχείριση υποθέσεων βρίσκεται επίσης στο επίκεντρο του σχεδίου «**Σχεδιάζουμε μαζί**», το οποίο υλοποιείται στο **Βέλγιο** από την **Ιησουιτική Υπηρεσία Προσφύγων Βελγίου** (JRS Belgium)¹¹⁰. Το έργο βασίζεται στην παροχή ολιστικής διαχείρισης περιπτώσεων σε οικογένειες με παιδιά που ενδέχεται

103 MOSAICO, 2021, [Channels of Solidarity](#).

104 Συνέντευξη με τον Maurizio Veglio, Νομική εταιρεία KRIOL, Ιταλία, 4 Απριλίου 2023.

105 Όπου και προηγούμενως

106 Όπου και προηγούμενως

107 Η Orbit είναι μια κοινωνικοπολιτιστική οργάνωση που έχει δεσμευτεί να προάγει τον δημοκρατικό διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ των πολιτισμών και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως στο πλαίσιο της μετανάστευσης.

108 Συνέντευξη με Didier Vanderslycke, Orbit, Βέλγιο, 8 Δεκεμβρίου 2022.

109 Όπου και προηγούμενως

110 Η Ιησουιτική Υπηρεσία Προσφύγων (JRS) είναι μια διεθνής καθολική οργάνωση της οποίας αποστολή είναι να συνοδεύει και να εξυπηρετεί τους πρόσφυγες και τους "αναγκαστικούς" μετανάστες, καθώς και να υπερασπίζεται τα δικαιώματά τους. Στο Βέλγιο, η JRS δεσμεύεται να προάγει τη φιλοξενία και να συνοδεύει και να υπερασπίζεται τους πρόσφυγες και τους αναγκαστικούς μετανάστες στα κέντρα κράτησης και στα σπίτια επιστροφής.

να κινδυνεύουν με κράτηση. Οι οικογένειες συνοδεύονται από έναν διαχειριστή υποθέσεων προκειμένου να οικοδομηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης που θα επιτρέψει στους εμπλεκόμενους να διερευνήσουν όλες τις πιθανές επιλογές για μια βιώσιμη λύση: κανονική διαμονή στο Βέλγιο, μεταφορά σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ ή εθελοντική επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους. Το πιλοτικό πρόγραμμα, αν και σε μικρή κλίμακα, έδειξε υψηλό ποσοστό ενδιαφέροντος μεταξύ των οικογενειών και επέτρεψε στο JRS να βελτιώσει τη συνεργασία με τους νομικούς, τις κοινωνικές υπηρεσίες και τις τοπικές αρχές¹¹¹.

Αυτά τα πιλοτικά προγράμματα διαφέρουν από τη λεγόμενη «εναλλακτική λύση στην κράτηση» που έχει θέσει σε εφαρμογή η βελγική κυβέρνηση. Τα σπίτια επιστροφής, ημι-ανοιχτές κυβερνητικές εγκαταστάσεις όπου κρατούνται οικογένειες με παιδιά, αποτελούν

την «επίσημη» εναλλακτική λύση στο Βέλγιο. Ωστόσο, ενώ τα παιδιά μπορούν (κατ' αρχήν) να πηγαίνουν στο σχολείο, οι οικογένειες εξακολουθούν να υπόκεινται σε υψηλό βαθμό στέρησης της ελευθερίας. Από νομικής άποψης, εκδίδεται ένταλμα κράτησης, το οποίο τους θέτει στο ίδιο πλαίσιο με τα άτομα που κρατούνται σε κλειστά κέντρα. Επιπλέον, πρέπει να τηρούν αυστηρούς περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησής τους, όπως η απαγόρευση κυκλοφορίας και η υποχρέωση να είναι πάντα παρών τουλάχιστον ένας ενήλικας στην εγκατάσταση¹¹². Σύμφωνα με μια ανεξάρτητη αξιολόγηση που διεξήχθη από τη ΜΚΟ Plateforme Mineurs en Exil¹¹³, τα σπίτια επιστροφής δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως κατάλληλη εναλλακτική λύση στην κράτηση (μάλλον ως εναλλακτική μορφή κράτησης).

Διαχείριση υποθέσεων για αντικατάσταση της κράτησης

Ενώ τα πιλοτικά σχέδια στο Βέλγιο βασίζονται στη συνεργασία μεταξύ ΜΚΟ και τοπικών αρχών, σε άλλες περιπτώσεις τα πιλοτικά αυτά σχέδια περιλαμβάνουν και εθνικές κυβερνήσεις. Για παράδειγμα, στη **Βουλγαρία**, η ΜΚΟ **Κέντρο Νομικής Βοήθειας** (CLA) εκτελεί ένα έργο διαχείρισης υποθέσεων από το 2017¹¹⁴. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της πρώτης φάσης το 2019¹¹⁵, το CLA μπόρεσε να εργαστεί σε ένα πρόγραμμα διαχείρισης υποθέσεων για άτομα σε ευάλωτες καταστάσεις σε διαδικασίες επιστροφής μεταξύ Οκτωβρίου 2019 και Οκτωβρίου 2022, το οποίο χρηματοδοτείται από την εθνική

χρηματοδότηση στο πλαίσιο του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF). Η οργάνωση έχει τακτική επαφή με το Υπουργείο Εσωτερικών και υπάρχει προθυμία συνεργασίας εκ μέρους των αρχών¹¹⁶. Εκτός από την επεξεργασία μεμονωμένων υποθέσεων, η CLA έχει επίσης συμμετάσχει σε εκστρατείες συνηγορίας για την προώθηση μιας θετικής και δεσμευτικής προσέγγισης στη διαχείριση της μετανάστευσης και σε δικαστικές διαδικασίες.

111 JRS Belgium, 2023, [Plan Together. Case Management as an alternative to Immigration Detention](#).

112 European Alternatives to Detention Network, 2023, [Plan Together: Gathering evidence and learning on case management as an alternative to detention in Belgium](#).

113 Plateforme Mineurs en Exil, 2021, [Les maisons de retour en Belgique: Une alternative à la détention à part entière, efficace et respectueuse des droits de l'enfant?](#)

114 Το Κέντρο Νομικής Βοήθειας - Voice in Bulgaria είναι μια τοπική ΜΚΟ, η οποία αποτελείται κυρίως από επαγγελματίες νομικούς και έχει ως αποστολή την προώθηση και υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών, των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο και άλλων ευάλωτων ομάδων στη Βουλγαρία, παρέχοντας νομική βοήθεια και διεξάγοντας συνηγορία.

115 Giteva D., Pavlova R. and Radoslavova D. (Center for Legal Aid – Voice in Bulgaria), 2019, [Final Report: Applying Engagement-Based Alternatives to Detention of Migrants in Bulgaria: Opportunities and Challenges](#).

116 International Detention Coalition, 2022, [Gaining Ground. Promising Practices to Reduce and End Immigration Detention](#), σελ. 43.

Παραδείγματα συνεργασίας με την κυβέρνηση σε εθνικό επίπεδο υπάρχουν επίσης στην **Πολωνία** και στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, παρόλο που οι λύσεις αυτές χαρακτηρίζονται από περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησής τους, όπως υποχρεώσεις αναφοράς ή άλλες μορφές καταναγκασμού. Αυτό διαφέρει από τα πιλοτικά προγράμματα που εφαρμόστηκαν στην Ιταλία, το Βέλγιο και τη Βουλγαρία, τα οποία δεν συνεπάγονται καμία υποχρέωση υποβολής εκθέσεων. Στην Πολωνία, η **Ένωση για τη Νομική Παρέμβαση (SIP)**¹¹⁷ εφαρμόζει πιλοτικά το σχέδιο «No Detention Necessary»: ένα πιλοτικό σχέδιο διαχείρισης υποθέσεων που εργάζεται με μετανάστες οι οποίοι έχουν ήδη εμπλακεί σε διαδικασίες επιστροφής και έχουν λάβει εντολή κράτησης. Η SIP συντόνισε τις εργασίες της με τη Συνοριακή Αστυνομία προκειμένου να εξασφαλίσει την απελευθέρωση των ατόμων από την κράτηση μεταναστών στο πλαίσιο του προγράμματος. Οι περισσότεροι άνθρωποι έπρεπε να παρουσιάζονται στις αρχές τουλάχιστον μία φορά το μήνα.

Παρομοίως, στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η ΜΚΟ **Action Foundation**¹¹⁸ εργάζεται σε ένα πιλοτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε γυναίκες που βρίσκονται

υπό κράτηση. Όλες οι συμμετέχοντες, εκτός από έναν, είχαν προηγουμένως κρατηθεί στο κέντρο απομάκρυνσης μεταναστών Yarls Wood. Το έργο διεξήχθη στο πλαίσιο της πιλοτικής σειράς κοινοτικής δέσμευσης που εγκαινίασε το Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου το 2018 και αποτέλεσε την πρώτη περίπτωση επίσημης σύμπραξης της κοινωνίας των πολιτών και της κυβέρνησης σε θέματα ΑΤΔ. Το έργο «Action Access» διήρκεσε από το 2019 έως το 2021. Υποστήριξε 20 γυναίκες που ζητούσαν άσυλο σε ένα κοινοτικό περιβάλλον στο Newcastle upon Tyne. Μετά την ένταξή τους στο πιλοτικό πρόγραμμα, οι γυναίκες έλαβαν κοινόχρηστη στέγαση και υποστήριξη για πρόσβαση σε νομική συμβουλευτική. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες διενήργησε ανεξάρτητη αξιολόγηση του έργου, διαπιστώνοντας υψηλό ποσοστό συμμόρφωσης (μόνο ένα άτομο διέφυγε). Χαρακτήρισε τη θετική συνεργασία μεταξύ της ΜΚΟ, του Υπουργείου Εσωτερικών και τη νομική υποστήριξη που προσέφερε το πρόγραμμα ως μια πολλά υποσχόμενη πρακτική. Συνολικά, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αξιολόγησε το πρόγραμμα ως πιο αποτελεσματικό και ανθρώπινο σε σύγκριση με την κράτηση¹¹⁹.

117 Η **Ένωση για τη Νομική Παρέμβαση (SIP)** είναι μια οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών της οποίας καταστατικός στόχος είναι να λαμβάνει μέτρα που αποσκοπούν στο να διασφαλίσουν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα γίνονται σεβαστά και ότι κανένα άτομο δεν αντιμετωπίζεται άνισα, ανεξάρτητα από την υπηκοότητα, την εθνικότητα, τη θρησκεία και το μεταναστευτικό του καθεστώς. Η SIP παρέχει δωρεάν νομική συνδρομή στους μετανάστες, διεξάγει έρευνα και ασκεί δραστηριότητες συνηγορίας για την προώθηση των δικαιωμάτων των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο.

118 Το **Ίδρυμα Action Foundation** είναι μια φιλανθρωπική οργάνωση που εδρεύει στο Newcastle upon Tyne και παρέχει υποστήριξη σε μειονεκτούντες πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και άλλους μετανάστες σε όλη την περιοχή Tyne and Wear. Μέσω των προγραμμάτων υποστηριζόμενης στέγασης, του προγράμματος InterAction Drop-in, του προγράμματος ψηφιακής ένταξης και του σχολείου αγγλικής γλώσσας, στοχεύουν να καλύψουν το κενό στις υπάρχουσες διατάξεις και να δώσουν τη δυνατότητα σε ευάλωτους μετανάστες να αποφύγουν την έλλειψη στέγης και την ακραία φτώχεια, να αυξήσουν τις δεξιότητες και την απασχολησιμότητά τους, να έχουν πρόσβαση σε νομική υποστήριξη, να ενσωματωθούν και να ζήσουν ανεξάρτητα.

119 UNHCR, 2022, [Action Access Evaluation Report](#).

Αλλαγή παραδείγματος: καμία προσφυγή στην κράτηση μεταναστών

Τέλος, μια πολύ πιο προοδευτική προσέγγιση που βασίζεται σε εναλλακτικές λύσεις μπορεί να βρεθεί στον **Ισημερινό** και την **Ουρουγουάη**, όπου χρησιμοποιούνται μη ή λιγότερο καταναγκαστικές λύσεις για τη διαχείριση της μετανάστευσης και, ως εκ τούτου, αντικαθιστούν πλήρως την κράτηση. Στον **Ισημερινό**, ο Νόμος του 2017 για τη μετανάστευση¹²⁰ δεν περιλαμβάνει την κράτηση μεταξύ των μέτρων που μπορούν να εφαρμοστούν στο πλαίσιο μιας διαδικασίας απέλασης. Σύμφωνα με το άρθρο 145, τα πιθανά μέτρα περιλαμβάνουν: αναφορά στις αρχές, χρηματικά πρόστιμα και άλλα μέτρα που εγγυώνται ότι το άτομο δεν θα διαφύγει. Ο νόμος απαγορεύει επίσης την κράτηση παιδιών και θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Ο Νόμος έθεσε ουσιαστικά τέρμα στην πρακτική της κράτησης μεταναστών, η οποία πραγματοποιούνταν μέχρι το 2017¹²¹.

Στην **Ουρουγουάη**, η κράτηση δεν εφαρμόζεται για μεταναστευτικούς σκοπούς και η απέλαση δεν

θεωρείται η κύρια επιλογή για τα άτομα με παράνομο μεταναστευτικό καθεστώς. Τα άρθρα 9 και 52 του Νόμου περί Μετανάστευσης¹²² ορίζουν ότι εάν ένα άτομο έχει εισέλθει ή έχει παραμείνει παράτυπα στη χώρα, η μεταναστευτική αρχή της Ουρουγουάης έχει την υποχρέωση να το ενημερώσει και να το συμβουλευτεί σχετικά με τις δυνατότητες νομιμοποίησης του μεταναστευτικού του καθεστώτος στη χώρα. Η απέλαση προβλέπεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις- η κράτηση δεν αποτελεί ποτέ επιλογή και δεν προβλέπεται από τον Νόμο περί Μετανάστευσης. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους μετανάστες εργαζόμενους έχει τονίσει ότι ο Νόμος της Ουρουγουάης για τη Μετανάστευση του 2008 θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως πρότυπο για να τον ακολουθήσουν άλλα κράτη και σημειώνει ότι ο νόμος αναγνωρίζει ότι «καμία περίπτωση που αφορά μετανάστη που βρίσκεται σε παράτυπη κατάσταση για διοικητικούς λόγους δεν δικαιολογεί την κράτηση»¹²³.

120 Ley Organica de Movilidad Humana, n. 938 of 2017.

121 Álvarez Velasco S.; Bayón Jiménez M.; Hurtado Caicedo F.; Pérez Martínez L.; Baroja C.; Tapia J.; Yumbla M.R., 2021, [Viviendo al Límite: Migrantes Irregularizados en Ecuador](#).

122 Ley de migraciones n. 18250 of 2008, complemented by the Decreto de Reglamentation n°394/009 of 2009.

123 Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, 2014, [Concluding Observations on the Initial Report of Uruguay](#).

Συμπεράσματα

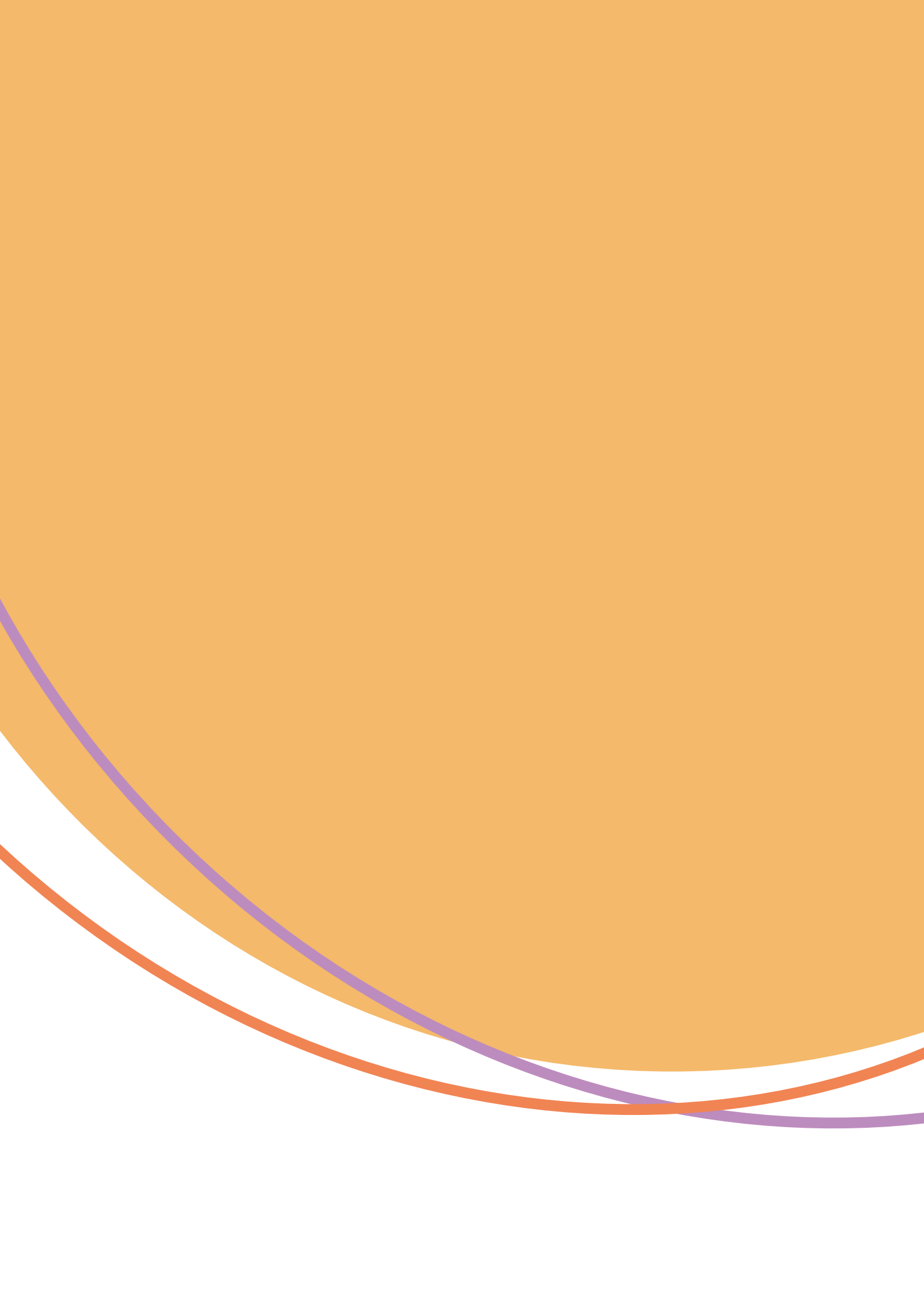
Αυτή η ενημέρωση διερεύνησε αξιολογημένες πρακτικές που σχετίζονται με την κράτηση μεταναστών και τις λύσεις που βασίζονται στην κοινότητα. Επικεντρώθηκε σε τρεις διαστάσεις: 1) τις προσπάθειες της κοινωνίας των πολιτών για την παροχή υποστήριξης σε άτομα που βρίσκονται υπό κράτηση, για την αύξηση της πρόσβασης σε κέντρα κράτησης και για την υπεράσπιση του τέλους της κράτησης μεταναστών, 2) τις κρατικές εξελίξεις για τον τερματισμό της κράτησης παιδιών και 3) τη συνεργασία της κοινωνίας των πολιτών και των εθνικών και τοπικών αρχών για την εξεύρεση λύσεων που αποτρέπουν την κράτηση ατόμων και διευκολύνουν την πρόσβασή τους στην επίλυση υποθέσεων.

Το πρώτο κεφάλαιο διαπίστωσε ότι τα δικαιώματα των μεταναστών να επικοινωνούν με τον έξω κόσμο ή να δέχονται επισκέψεις και βοήθεια από φορείς της κοινωνίας των πολιτών συχνά περιορίζονται αυθαίρετα από τις κρατικές πρακτικές. Η συνηγορία και η δικαστική διαμάχη, είτε μέσω διοικητικών καταγγελιών είτε μέσω δικαστικών προσφυγών, είναι τα κύρια εργαλεία που χρησιμοποιούν οι δικηγόροι και οι ΜΚΟ προκειμένου να προωθήσουν την πλήρη συμμόρφωση με τα πρότυπα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι πιο επιτυχημένες πρακτικές βασίζονται σε μια προσέγγιση που συνδυάζει τις δικαστικές προσπάθειες με εκστρατείες συνηγορίας, προκειμένου να μετατραπούν μεμονωμένα θετικά αποτελέσματα για τα εμπλεκόμενα άτομα σε πιο εκτεταμένες αλλαγές πολιτικής και νομοθεσίας. Από την άποψη αυτή, η επικοινωνία με τον έξω κόσμο και η παρακολούθηση των εγκαταστάσεων διοικητικής κράτησης από την κοινωνία των πολιτών θεωρούνται ως εργαλεία για την αποκάλυψη της επιβλαβούς και τιμωρητικής φύσης της κράτησης των μεταναστών και, ως εκ τούτου, για την υπεράσπιση του τέλους της.

Το δεύτερο κεφάλαιο ανέλυσε το επίπεδο προόδου που έχει σημειωθεί όσον αφορά την προσπάθεια για τον τερματισμό της κράτησης παιδιών. Ενώ έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, αρκετές προτάσεις της ΕΕ είναι πιθανό να αυξήσουν την κράτηση, μεταξύ άλλων και παιδιών, στο εγγύς μέλλον και θα μπορούσαν να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στα κράτη μέλη της ΕΕ που εφαρμόζουν ή εξετάζουν το ενδεχόμενο να εφαρμόσουν πρακτικές περισσότερο βασισμένες στα δικαιώματα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύθηκαν διάφορα έργα, κυρίως υπό την καθοδήγηση ΜΚΟ, αλλά συχνά σε συνεργασία με τοπικές ή εθνικές αρχές, τα οποία παρέχουν διαχείριση υποθέσεων με σκοπό την πρόληψη της κράτησης ή τη διευκόλυνση της αποφυλάκισης ατόμων από την κράτηση¹²⁴. Αν και μπορεί να μην είναι πάντα δυνατή η συνεργασία με τις δημόσιες αρχές, απαιτείται περαιτέρω έρευνα για την πλήρη κατανόηση του ρόλου που μπορούν να διαδραματίσουν οι τοπικοί δήμοι στην προώθηση λύσεων με βάση την κοινότητα. Ένα βασικό ζήτημα παραμένει ο τρόπος διασφάλισης της οικονομικής βιωσιμότητας αυτών των έργων με την πάροδο του χρόνου, καθώς και ο τρόπος υποστήριξης της επέκτασής τους ώστε να καλύψουν περισσότερα άτομα. Τέλος, το κεφάλαιο αυτό παρέθεσε το παράδειγμα χωρών όπου η κράτηση μεταναστών δεν προβλέπεται ως εργαλείο διαχείρισης της παράτυπης μετανάστευσης.

124 Για μια πλήρη επισκόπηση των πιλοτικών έργων, βλέπε IDC, 2022, [Gaining Ground. Promising Practices to Reduce and End Immigration Detention](#).

PICUM

For undocumented migrants,
for social justice.

Rue du Congrès 37
1000 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 883 68 12
info@picum.org
www.picum.org